

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

**Vliv dětských televizních pořadů na
chování dětí předškolního věku**

Influence of children television programmes on
behaviour of preschool children

Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Vedoucí práce:

Ram Thein, Ph.D

Autor práce:

Veronika Kadlecová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Jihočeskou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 31. března 2011

Veronika Kadlecová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Ram Theinovi, Ph.D, za cenné rady a připomínky a v neposlední řadě za metodické vedení práce.

Mé poděkování dále patří ředitelkám a učitelkám všech mateřských škol, kde jsem realizovala své výzkumné šetření, za jejich ochotu a nesmírnou trpělivost.

Velký dík patří samozřejmě i mým rodičům a příbuzným, kteří mne po celou dobu studia podporovali.

ANOTACE:

Kadlecová Veronika. *Vliv dětských televizních pořadů na chování dětí předškolního věku: bakalářská práce*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie, 2011. 971. Vedoucí bakalářské práce Ram Thein, Ph.D.

Klíčová slova: Televize, film, předškolní dítě, teorie televizního vlivu, agresivita, prosociálnost, dětský televizní hrdina, televizní stanice, televizní nabídka, dětské televizní pořady.

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem dětských televizních pořadů na děti předškolního věku, respektive jejich chování. Práce je rozdělena do dvou hlavních částí, část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část je věnována televiznímu vysílání, charakteristice dítěte předškolního věku, působení televize na dítě a dětským televizním pořadům.

Cílem praktické části práce bylo zjistit, jakým způsobem ovlivňují dětské televizní pořady chování předškolních dětí, zda na něj mají škodlivý či pozitivní vliv. Výsledky šetření jsou vyhodnoceny a graficky znázorněny.

ABSTRACT

Key words: television, film, preschool child, the theory of television's influence, aggression, prosocial behavior, children's TV hero, the television station, TV menu, children's television programs.

This thesis deals with the influence of children's television programs for preschool children, or their behaviour. The work is divided into two main parts, theoretical and practical part.

The theoretical part is devoted to television broadcasting, the characteristics of preschool age, the effect of television on children and children's television programs.

The aim of the practical part is to determine how children TV shows affects behaviour of preschool children, whether they have positive or detrimental effect.. The results are evaluated and graphically displayed.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Televize a televizní vysílání.....	10
2. 1 Televize.....	10
2. 2 Televizní vysílání.....	10
3. Předškolní dítě a vliv televize.....	13
3. 1 Předškolní věk.....	13
3. 2 Kognitivní, emoční, motivační a sociální vývoj předškolního dítěte.....	13
3. 2. 1 Kognitivní vývoj.....	13
3. 2. 2 Emoční, motivační a sociální vývoj.....	14
3. 3. Hra dítěte v předškolním období.....	15
3. 4 Chování dětí předškolního věku.....	15
3. 4. 1 Prosociální chování.....	16
3. 4. 2 Agresivní chování.....	16
3. 5 Dítě u televize.....	18
3. 6 Vnímání televize v závislosti na věku dítěte.....	19
3. 7 Televize a socializace.....	20
3. 8 Pozitivní vliv televize.....	21
3. 9 Negativní vliv televize.....	22
3. 10 Napodobování filmového násilí.....	24
3. 11 Identifikace s filmovou postavou.....	25
4. Dětské televizní pořady.....	27
4. 1 Význam pohádky pro předškolní dítě.....	27
4. 2 Genderové rozdíly při výběru pořadů.....	27
4. 3 Televizní hrdinové.....	28
4. 4 Kvalita televizních pořadů pro děti.....	28
4. 5 Současná nabídka televizních pořadů pro děti a mládež.....	29
5. Praktická část – výzkumné šetření.....	32
5. 1 Cíl a základní hypotézy výzkumu.....	32
5. 2 Výzkumné hypotézy.....	32

5. 3 Charakteristika výzkumných souborů	33
5. 4 Metodika.....	34
5. 5 Dotazníkové šetření	34
5. 5. 1 Vyhodnocení dotazníku	35
5. 6 Polostandardizovaný rozhovor s dětmi	45
5. 6. 1 Vyhodnocení rozhovorů s dětmi	46
5. 7 Pozorování – ověřování hypotéz H1, H2 a H3	56
6. Srovnání odpovědí rodičů a odpovědí dětí:	60
7. Shrnutí.....	62
8. Závěr	65
9. Seznam použité literatury	67
10. Přílohy.....	70
10. 1 Dotazník pro rodiče	70
10.2 Příloha ve formě DVD	75

1. Úvod

Můžeme bez nadsázky říci, že televize je vynikající vynález. Přináší nové informace, dokáže pobavit a je významným socializačním činitelem.

Protože žijeme v přetechnizované době, v níž se celá společnost snaží vytvářet neustále novější a vypracovanější věci, není divu, že taková snaha se objevuje i tvůrců televizních pořadů. Já jsem se ve své práci zaměřila na pořady pro děti a mládež, ve kterých už nefigurují jen obyčejní princové a princezny, draci a mluvící zvířata či kouzelné meče a dýky. Touha po stálém vylepšování vedla k vytvoření moderních pohádek, charakteristických superhrdiny s různými myslitelnými i nemyslitelnými nadpřirozenými schopnostmi a multifunkčními zbraněmi.

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem dětských televizních pořadů a jejich hrdinů na předškolní dítě. Na děti předškolního věku jsem se zaměřila nejen z toho důvodu, že samotné předškolní věk je jedno z nejzajímavějších (ne-li nejzajímavějších) období lidského života. Během své praxe jsem získala mnoho zkušeností s dětskou hrou, viděla, na co si děti hrají a koho napodobují. Zdrojem informací se pro tuto práci se mi staly literární prameny a výsledky vlastního výzkumného šetření.

Jádrem této práce je výzkum, který se zaměřuje na to, jaké dětské televizní pořady jsou pro děti fascinující a co na nich shledávají jako zajímavé. V empirickém šetření jsou dětmi nejčastěji jmenované pořady stručně charakterizovány, což může pomoci přesněji rozpoznat vliv, který na dítě mohou mít. Problematice dětských televizních pořadů se příliš autorů nevěnuje, proto je teoretická část zaměřena spíše na obecnější výklady vlivu televize na dítě. Protože toto téma není dosud dostatečně probádáno, rozhodla jsem se tuto problematiku obohatit svými výsledky výzkumu, prováděným ve třech mateřských školách.

Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Část teoretická obsahuje tři kapitoly. První kapitola se stručně zabývá teorií televize a televizního vysílání. Druhá kapitola je věnována charakteristice předškolního dítěte (jeho kognitivnímu, emočnímu, motivačnímu a sociálnímu vývoji, hře a chování), vnímání televize předškolními dětmi, jejímu negativnímu či pozitivnímu dopadu na dítě, napodobování filmového násilí a televizní socializaci. Třetí kapitola se zaměřuje na dětské televizní pořady, významu

pohádky pro dítě, televizní hrdiny, genderové rozdíly při výběru pořadů a současné nabídce pořadů pro děti.

V praktické části budou uvedeny názory rodičů a dětí, týkající se televizních pořadů, které děti sledují, ať už jsou určeny přímo jejich věkové skupině, nebo nikoliv. Cílem práce je zjistit, jak ovlivňují dětské televizní pořady chování dětí předškolního věku.

2. Televize a televizní vysílání

2.1 Televize

Televize je mladším médiem, které bylo vyvinuto pro vysílání a přijímání nejrůznějších obsahů. Muselo si proto vypůjčit obsahy od již existujících médií – film, hudba apod. K masovému šíření televize dochází v USA ve čtyřicátých letech 20. století, v Evropě v padesátých letech a na komerční rovině v letech devadesátých (Musil, 2003).

Blažek (1995) dodává, že tehdejší Československá republika se televizního vysílání dočkala až roku 1953.

Musil (2003) pojmenovává 3 hlavní *funkce* televize:

1. Zprostředkování zábavy
2. Předávání informací
3. Komerční vysílání (reklama)

Jako vedlejší funkce televize uvádí výchovu publika, vzdělávání a různé sociální a politické působení.

Problémem současnosti je časté a nejasné prolínání funkcí, jejichž rozlišení nebývá lehké. Často je zábavný pořad plný reklam a prázdných informací. Vzdělávací program zase může být koncipován na bezduché zábavě, což často zapříčiní nevhodný název či nepřesný popis obsahu pořadu nebo filmu.

2.2 Televizní vysílání

Každá televizní stanice má své programové či vysílací schéma. Tedy stabilní časový plán, který určuje, jaké typy pořadů a programových bloků, v jaké návaznosti a v jakém čase bude stanice vysílat. Na základě programového schématu vznikají konkrétní denní a týdenní programy vysílání.

„Programové schéma především odráží cyklický čas každodenního života diváků, jehož základním principem je opakování: konkrétní obsah vysílání se sice mění ze dne na den, ale samotné časové struktury vysílání zůstávají neměnné, a to v řadě případů po celé desítky každodennosti svých diváků: kdy odchází do práce (školy) a kdy se z ní

vrací, kdy jsou časy společných jídel, kdy je během dne rodina pohromadě, kdy jsou děti ukládány do postele.“ (Ellis, 2000 in Pavličíková a Šebeš a Šimůnek, 2009, s. 69)

Musil (2003) připomíná závazek televizí nezařazovat od šesté hodiny ranní do desáté hodiny večerní do vysílání pořady, které by mohly vážně narušit fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí.

Tento závazek však nebývá vždy dodržován. Jak píše Mezuláník (2002) ve svém výzkumu z ledna a února roku 2001, hlavním cílem všech televizních stanic je přilákat co nejvíce diváků. Některé televizní stanice směřují ke svému cíli všemi možnými způsoby. Ve své práci se Mezuláník ptá 614 respondentů mezi 5-12 lety, co je v televizi nejvíce zajímavá, na co se nejraději dívají. Do výzkumu bylo zahrnuto více než 50 televizních relací. Výzkum ukazuje, že televize je pro dítě spíše zdrojem zábavy než vzdělávacím a informačním médiem. Dále z něj vyplývá, že ČT oslovuje svého cílového diváka (dítě, teenagera) mnohem přesněji než televize komerční. Na prvním místě ve sledovanosti u dětí se umístily animované pohádky, pak následují filmy o zvířatech, víkendové dopolední programy, skrytá kamera, hrané pohádky, zábavné pořady pro děti atd.

Jirák a Köplová (1997) uvádí, že veřejnoprávní Česká televize (ČT) si dává se svým programem větší práci než stanice soukromé (Nova, Prima). Do svého vysílání krom převzatých pořadů zařazuje vysoké procento vlastní tvorby (pohádky, soutěže, vzdělávací pořady) a značné množství pořadů kontaktních pro nejrůznější věkové skupiny. Z její nabídky plyne skutečná snaha o kvalitní vysílání pro diváky z dětských řad, které by korespondovalo s vývojem dětské psychiky, postupného vzdělávání školního i mimoškolního a s jednotlivými etapami psychického, citového i tělesného zrání a socializace.

TV NOVA se zaměřuje na pořady převzaté. Důraz dává na akčnost, vtip a dobrodružnost, z čehož také plyne obsah jejího vysílání.

PRIMA podobně jako Nova upřednostňuje ve svém vysílání zahraniční seriály (kreslené i hrané.) Dalo by se říci, že Prima nabízí dětským divákům větší výběr pohádek, i když jinak se spíše orientuje na sci-fi.

Sak (2000) ve své práci popisuje výzkum expertů o negativních jevech ve vysílání televizních stanic. Výzkum byl prováděn v roce 1996 na stanicích ČT1, ČT2, Nova

a Premiera. Z průzkumu vyplývá, že existují dvě extrémní televizní stanice. Experti hodnotí ČT 2 jako stanici s nejnižším výskytem negativních prvků, Nova je naopak hodnocena jako jejich nejvyšší producent. Na Nově se nejčastěji vysílá vulgární zobrazování sexu, zlehčování násilí, špatné příklady pro děti, agresivní hloupé reklamy, kýčovité pořady na neestetické úrovni a pořady pokleslé intelektuální úrovně.

3. Předškolní dítě a vliv televize

3.1 Předškolní věk

Předškolní období se považuje v celém životě člověka za období nejdůležitější, nejpřínosnější a nejdynamičtější. Nesprávné zacházení s dítětem, zanedbávání jeho rozvoje výchovy v tomto věku, ovlivní předškolní dítě i v dalších letech. Proto je třeba dbát na tu nejlepší péči.

V některých odborných publikacích se za předškolní období považuje celá doba od narození až po nástup do školy. Leč ve většině prací, zabývajících se vývojovou psychologií, se tato etapa lidského života chápe jako věk mezi třetím a šestým rokem.

Není tomu však ve všech zemích stejně. Z hlediska vstupu do školy se délka předškolního dětství v některých zemích liší (Mertin a Gillernová, 2003).

3.2 Kognitivní, emoční, motivační a sociální vývoj předškolního dítěte

3.2.1 Kognitivní vývoj

Podle vývojově psychologický přístupů vnímá dítě celek jako souhrn jednotlivostí, u nichž ještě nedokáže rozlišovat základní vztahy. Snadno ho upoutá výrazný detail, obzvláště má-li dítě k němu emocionální vztah. Předškolní dítě nepřesně vnímá časové úseky. Pokud není zaujaté, čas přeceňuje a naopak. Jeho pestré představy pro něj představují nutnost a to zejména v tom smyslu, že se v nich dítě přizpůsobuje někdy obtížně pochopitelné realitě. Symbolické myšlení se uzavírá a dítě si postupně ujasňuje význam určitých slov. Dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení, jež se stalo typickým znakem pro tzv. *předoperační stadium*. Jedná se o stadium, kdy dochází ke změně od vnímání individuálních předmětů k jejich postupnému zobecnování. Dítě začíná s uvažováním v pojmech, vznikajících na základě uvědomění si podstatných podobností (Piaget in Inhelderová, 2007).

Dítě se snaží pochopit, jak věci fungují. Mertin a Gillernová (2003) se také zmiňují o dětské paměti v předškolním věku. Vidí ji jako bezděčné zapamatování si. Paměť se záměrným charakterem se začíná uplatňovat až kolem pátého roku. Do té doby převažuje mechanická paměť. Základními znaky paměti v tomto období je její konkrétnost a krátkodobost, i když mezi pátým a šestým rokem se objevuje působnost paměti dlouhodobé.

3.2.2 Emoční, motivační a sociální vývoj

V souvislosti s motivačně-volní charakteristikou je vhodné připomenout potřebu dítěte být aktivní. Projevuje se jak v rovině verbální, tak v oblasti lokomotoriky. Hned vedle této výrazné potřeby se objevuje i potřeba jistoty, trvalosti a bezpečí. Pokud by tyto potřeby nebyly uspokojeny, dítě by nemělo dostatek energie a chuti do poznávání světa. A samozřejmě nelze opomenout potřebu citového vztahu, sociálního kontaktu, společenského uznání, identity a seberealizace.

Předškolní věk je typický intenzivním, avšak často proměnlivým prožíváním a stává se tak velice důležitým pro formování základních citových projevů a zvládnutí jejich ovládnutí (Mertin a Gillernová, 2003).

Košťátková (2008) připomíná, že dítě je v tomto období začleňováno do společnosti. Bez přítomnosti lidské blízkosti by mělo velké problémy při socializaci.

Socializace probíhá primárně v rodině, v sekundární fázi se na ní podílí škola, vrstevníci a vůbec vše kolem.

Podle Vágnerové (2000) k socializaci přispívá i znalost obsahu rolí, osvojení si běžných norem chování a přijatelná úroveň komunikace. Normám chování se dítě učí především v rodině. Morálka tohoto stadia je tedy závislá na názorech a chování dospělých, s nimiž se dítě ztotožňuje. Pro předškolní dítě je podpůrnou složkou socializace zejména hra.

3.3 Hra dítěte v předškolním období

V předškolním období je hlavní a zároveň nejvýznamnější činností dítěte hra. Hra je aktivita svobodná a dítě by k ní nemělo být za žádných okolností nuceno. Hra poskytuje dítěti radost, pocit uspokojení a svobody, umožňuje mu chovat se iniciativně a pokusem omylem vyzkoušet dosud nepoznané způsoby chování (Mertin a Gillernová, 2003).

Podle Čápa (1987) hra rozvíjí všechny oblasti dítěte, ať už je to paměť, fantazie, myšlení, pozornost, spolupráce, utváření rolí, rozhodnost a jiné volní vlastnosti. Díky hře se dítě učí zvnitřňování sociálních norem při dodržování pravidel hry a naprosto otevřenému vyjadřování i ovládání svých emocí (vztek při prohře). Ve hře se odráží sociální skutečnost, jež dítě obklopuje a jíž je součástí. Hra dítě seznamuje s nejrozmanitějšími problémy a činnostmi, se kterými se může v životě setkat.

Millarová a kol. (1978) v souvislosti s dětskou hrou zmiňuje nakažlivé chování, charakterizované jako „sociálně facilitované (usnadněné)“. Jde v podstatě o to, že chování u jednoho jedince vyvolává a posiluje totéž chování i u jedinců druhých. Vidí-li dítě, že si jeho kamarád hraje s kostkami, dostane chuť hrát si s nimi také. Věnuje se **učení se na základě pozorování**, jako učení se novému na základě pozorování druhých bez aktivní účasti na jejich činnosti. Na žebříčku přitažlivosti jednotlivých her se nachází velice vysoko agrese a antisociální chování.

3.4 Chování dětí předškolního věku

Nakonečný (1998, s. 35) definuje chování v užším psychologickém smyslu jako „*složku komplexní aktivity individua: vystupuje v souvislosti s prožíváním na jedné a s více či méně početnými fyziologickými změnami na druhé straně, z nichž některé jsou navenek patrné a jiné nikoli*“.

Vágnerová (2004) tvrdí, že za chování se považuje vše, co člověk koná a říká, tudíž i jednoduché reakce jako je pokývání hlavou na důkaz souhlasu či slůvko „ano“, úsměv nebo výkřik.

Chování probíhá ve spojení s prožíváním; než člověk něco vykoná, mívá k tomu svůj psychologický důvod, motiv.

V předškolním věku lze sledovat různé projevy chování, které se mohou jevit jako nežádoucí. Některé děti jsou přehnaně vzteklé, negativistické a hůře ovladatelné. Většinou se však jedná o vývojově podmíněné projevy (záchvaty vzteku) či jistou opožděnost při nástupu očekávaných mezníků. Už v tomto věku se může v důsledku problémů se sebe-regulací objevit negativismus a sklon k agresivitě.

3.4.1 Prosociální chování

Prosociální chování je „*pozitivním sociálním chováním, které vede k pomoci druhému člověku či lidem. Tímto chováním člověk nepřináší užitek pouze sobě samému, ale i jiným lidem.*“ (Svobodová, 2007, s. 2)

Podle Vágnerové (2000) lze prosociální chování rozvíjet jen u dítěte, které má uspokojenou potřebu jistoty a bezpečí. Pokud tato potřeba uspokojena není, dítě se cítí nejistě, ohroženě a projevuje se u něj silnější tendence jednat asociálně. Rozvoj prosociálnosti závisí na dosažené úrovni kognitivních kompetencí. Dítě už by na konci předškolního období mělo být schopné vcítit se druhého člověka. A konečně prosociální chování je samozřejmě i výsledkem sociálního učení nápodobou, identifikace a utváří se i pomocí vysvětlování a podmiňování (tj. trestem a odměnou). Rozvíjení prosociálního chování souvisí také s ovládním agresivních tendencí.

3.4.2 Agresivní chování

Agresivní chování je „*chování dítěte (mluvíme o dítěti předškolního věku), které je zaměřeno proti vrstevníkům (někdy také rodičům nebo vychovatelům, např. v mateřské škole), které se projevuje útočností – útočným jednáním vůči druhému jedinci.*“ (Špaňhelová, 2005, s. 3)

Vágnerová (2004) vysvětluje pojem agresivita jako tendenci k násilnému způsobu jednání. Termín agrese potom jako reálný projev takového chování, mající charakter násilí.

Agresivní chování bývá obvykle spojováno s určitým emočním prožitkem, který

toto chování doprovází. Typickou emocí je prožitek hněvu a vzteku.

Děti se chovají tak, jak jim to vyhovuje nejvíc a jak si myslí, že je to správné. Když se děti chovají agresivně v předškolním období, důvodem může být dosud nevyvinutá kontrola chování, kdy si děti neuvědomují důsledky svého jednání. Pokud dítě na někoho použije sílu a násilí, tak pouze proto, aby zjistilo, dosáhne-li tímto způsobem svého cíle. Jde v podstatě o pokus (Špaňhelová 2005).

Tezí o vlivu násilí je několik a liší se v základním přesvědčení. Mezi jednotlivými autory těchto teorií vznikají silné rozpory a nelze určit, která výklad je nejpravdivější a nejpersvědčivější. Kunczik (1995, s. 307) zmiňuje některé tyto teorie. Kupříkladu příznivci **teorie katarzní** vychází z vrozeného pudu agrese a věří, že pozorováním násilných činů u fiktivních hrdinů se u pozorovatele sníží chuť agresivní chování činit. Katarzní výklad se skládá z více variant.

Kognitivní teorie se zakládá na pomoci fantazie, která má schopnost kontrolovat impulsy. Fantazie se dává do souvislosti s kognitivními schopnostmi, neboť jedinec s nízkou inteligencí nemá dostatečnou představivost a musí proto spoléhat na televizi jako na vnější podnět. Tím se kontrola impulsů dostane do kognitivní roviny. V závěru se však nenalezly žádné důkazy, že by se sledováním televize dosáhlo kognitivní podpory, jež by měla za následek úbytek agresivity.

Teorie stimulace se staví protikladně ke katarzní tezi. Přívrženci se domnívají, že sledováním násilí stoupá i v jedinci chuť násilí páchat. Výzkumy založené na tomto názoru byly prováděny takovým způsobem, kdy frustrovaným jedincům byly puštěny krátké filmy, v nichž se objevilo násilí jednou jako použito oprávněně, podruhé neoprávněně. Ani po tomto experimentu nelze však udělat jednoznačný závěr, zda je zvýšená agresivita důsledkem zhlédnutím násilných mediálních obsahů.

Habitualizační teze si stojí za tím, že opakovanou konzumací televizního násilí se divák stane méně citlivý na pozorované násilí. A to až do té míry, že ho začne brát jako všední chování. Nebyly však získány žádné důkazy o tom, že by vlivem sledování násilí docházelo k otupění mysli a násilí bylo bráno jako fungující nástroj k řešení konfliktů.

Za zmínku každopádně stojí **teorie učení** Alberta Bandury. Ten zastává názor, že sledováním modelů chování v televizi se divák bezděky mnohému naučí. To platí samozřejmě i pro agresi. Bandura se proslavil především experimentem s panenkou

Bobo. Výzkum prováděl na předškolních dětech ve věku od čtyř do šesti let. Děti se posadily před televizi a byl jim promítán film, kde jedna osoba neurvale a s fyzickou a verbální agresí zacházela s nafukovací pannou. Po zhlédnutí krátké scény byly děti pozorovány při hře, změní-li se v nějakém směru jejich chování. Zjistilo se, že děti scénku při hře napodobují.

Další teorií je **teorie všeobecného vzrušení**, připisující krátkodobé zvýšení agresivity po zhlédnutí násilného pořadu emocionálnímu rozrušení. Čím silnější je děj napínavější a vyvolává bouřlivější emoce, tím větší je potom uvolnění, když napětí skončí.

Ondráček (2003) ještě přidává další spouštěče takového jednání. Zmiňuje odmítání ze strany druhých a přirozenou energii, nahromaděnou dlouhou nečinností, která bývá důsledkem častého trávení času před obrazovkou.

Vágnerová (2000) připomíná, že dětem se agresivita prezentuje mimo jiné i v symbolech: pohádky, dětské pořady, hračky. V klasických pohádkách se dítě seznamuje s velkým množstvím agresivních projevů, které jsou však „ukočirovány“ ve prospěch dobra. S tím se dá v moderních filmech setkat jen zřídka.

3.5 Dítě u televize

Televize se už ve dvacátém století stala oblíbeným společníkem dětí zejména svou dostupností. Podle výzkumu Českého statistického úřadu z roku 2008 už si v 98,6 % domácnostech našla své místo.

Její popularita se stále zvyšujícím se množstvím nových pořadů, pohádek a zajímavých filmů rychle roste a tím nabývá i na významu pro dítě. Obrazovka pomáhá vytvářet společné zájmové pole, o němž se dá diskutovat. Dospělí si rádi o televizních pořadech povídají s ostatními, stejně tak tuto vášeň přebírají děti a o zážitcích z televize si často vyprávějí. Navíc dětem imponují dosud neznámá dobrodružství, jež zažívají filmoví hrdinové, napínavý děj, získání nových nápadů a inspirace, barevné a rychle se měnící obrazy (Blažek, 1995).

Televize často dětem slouží jen jako kulisa při jídle a při hraní, což značně zkresluje dobu strávenou před obrazovkou. Suchý zjistil, že 44 % dětí od pěti do čtrnácti let bez

rozdílu pohlaví sleduje denně televizi a dokonce ji celá čtvrtina z nich má umístěnou v dětském pokoji. Průměrně sledují tyto děti televizi 2 až 3 hodiny denně v pracovní dny, ve volných dnech už se průměr hodin strávených před obrazovkou zvyšuje na cca 4 hodiny denně. V zimě tráví děti před televizí 3 hodiny o pracovních dnech, o víkendech a dnech volna 4,5 hodiny. Za nadprůměrné diváctví se považují 3 a více hodin denně. Tento výzkum pochází z roku 2003 a české děti se tím řadí k nadměrným konzumentům televize (Suchý, 2007).

Děti bezesporu patří k významné divácké skupině. Některé věkové skupiny dětí dosahují enormních hodnot ve sledování televize v rámci celé populace. V Mexiku byl v roce 1997 maximální průměr 5,5 hodin denně, v USA u dětí od 10-12 let 4,5 hodiny denně a už předškoláci (3-6 let) trávili před obrazovkou 4 hodiny denně. I přestože začala v pozdějších letech sledovanost klesat, hodnoty zůstávají vysoké. Jedním z důvodů je zvyk „odkládat“ děti před televizi, k čemuž se doznalo 66 % anglických rodičů.

V ČR je situace spíše lepší než ve zmiňovaných zemích. Roku 1998 klesl počet diváků z řad mladších dětí ze 138 na 108 minut za den. Tento úbytek se připisuje počítačům, u kterých děti tráví stále více času. U počítačů jsou ale děti alespoň aktivnější než u vysedávání před televizí (Musil, 2003).

3.6 Vnímání televize v závislosti na věku dítěte

Rogge (1999) popisuje, jak dětský divák skutečně prožívá děj v televizi. Dítě se ho účastní „celým svým tělem“ a všemi smysly. Přehrávání si útržků děje po skončení programu patří k metodám, jimiž se dítě srovnává s napětím. K takovým obranným mechanismům patří zakrývání očí, zacpávání uší, přeskok do hry s panenkou či jinou hračkou, přitulení k rodičům, jedení. Rogge nesoudí televizní program stejně jako dospělí. Ti totiž paušálně považují filmy napínavé jako škodlivé a dokumenty jako užitečné.

Podle Suchého (2007) děti (a zejména ti mladší) televizi spíše poslouchají. Důkaz o vlivu zvukových prvků je viditelný v situacích, kdy si děti při napínavých scénách zakrývají nejprve uši, až posléze oči. Děti si po skončení pořadu přehrávají scény právě

pomocí zvuků. U sluchového vnímání se těžiště nachází v pocitech, u zrakového ve viditelnosti a racionalitě. Navíc zrakové vnímání se u dětí plně vyvíjí až kolem desátého roku.

Tříleté nebo čtyřleté děti mají po zhlédnutí filmu dojem, že to, co viděly, bylo skutečné. Děti dovedou reprodukovat detaily, i když si do vyprávění často přidávají vlastní zážitky a zkušenosti. Nejvíce jsou zaujaté jednotlivými scénami, které však mají problém propojit do souvislostí. Čím starší dítě je, tím u něj stoupá schopnost participace na ději, jež je charakteristická poznámkami, výkřiky, mimikou, gesty a fyziologickými projevy. Pozornost ale dítě udrží jen krátkodobě. Dítě často střídá fáze intenzivního soustředění a fáze úniku k jiné činnosti, jichž zase s rostoucím věkem ubývá. Výraz „to je nuda“ může dítě použít jako výraz obrany.

Ještě **pěti a šestileté děti** pokládají děj na obrazovce za skutečný. Šestileté děti potřebují hrát akční hry, chovat se jako vůdci, prosadit svou osobnost a získat tak pocit silného a intenzivního zážitku. Za nejoblíbenější považují dobrodružné a akční pořady. Pro dítě je to způsob, jak dospělým ukázat, že už nejsou dávno žádná „mrňata“. Děti se vyžívají v napínavé podívané, ale rizikem zůstává zvýšený pocit strachu z důvodu nedostatku zkušeností.

U dětí **šesti až sedmiletých** stále přetrvává při reprodukci viděného sousloví „a potom“, ale ve vyprávění už jsou znatelné první pokusy o chronologické řazení. Děti už strhující děj „nesrazí k zemi“, ale v případě citového zázemi ve svém okolí už umí nasadit ochranné mechanismy a také vcítění se do druhého. Dítě před obrazovkou zapomíná na své okolí a čas, nereaguje na oslovení. Když je dítě dějem nejvíce strženo, zrychluje se mu tep, potí se, jeho oči a pusa jsou široce rozevřené. Kousáním se do rtů, pohyby prstů, mnutím si rukou, křečovitými pohyby, objímáním svého oblíbeného plyšáka, obracením se o pomoc k dospělému, přeskoky k dalším činnostem a jinými nezbytnými mechanismy distancování si ulevuje od napětí a psychické zátěže (Říčan a Pithartová, 1995).

3.7 Televize a socializace

„Socializace je proces, v němž se jedince učí konformitě a osvojuje si vzorce chování

a společenské role.“ (Kořa, 2004 in Šedřová, 2007, s. 14)

V současné době se odborníci shodují, že televize a další masová média jsou jedním z nejvýznamnějších socializačních činitelů (Arnett, 1995, Kubey, 1994, Kořa, 2004 in Šedřová, 2007).

Podle McQuaila (2002) se tento závěr těžko prokazuje. Teze zabývající se socializací se v podstatě skládají ze dvou stran: z té první média mohou socializaci posilovat, na straně druhé jsou považována za hrozbu pro hodnoty, jež dětem vštěpují rodiče, učitelé, vychovatelé. Média mají schopnost pomocí zobrazování symbolické odměny a trestu učit děti žádoucími hodnotám a normám.

Pro socializaci je nesmírně důležité, aby se dítě seznámilo se širokou škálou rolí, které bude později aktivně využívat. Televize je přirozeným médiem, zprostředkovávajícím tyto normy a role v konkrétních (byť mnohdy fiktivních) situacích, dostupné prakticky snad každému dítěti. Děti pak mají šanci vybrat si z modelových jednání, jež jim televize nabízí. Nemusí napodobovat svoje oblíbené hrdiny, aby si osvojovaly hodnoty a postoje, jimiž se hrdina vyznačuje (Kolář, 1997).

Musil (2003) zmiňuje názor, že pokud dítě nesleduje televizi a nezná tak obsah televizních pořadů, na něž se dívají jeho kamarádi, může v něm tato neznalost vyvolat frustraci. Děti se s ním mohou odmítat přátelit, protože mu budou chybět vědomosti o významné součásti jejich světa.

3.8 Pozitivní vliv televize

Obavy, jež televize vzbuzuje, jsou oprávněné. Ale jedná se pouze o polovinu pravdy. Televize má i své kladné stránky. Za tu se považuje například její možný zdravý vliv na vývoj dětí. Může přispívat k výchově, bavit děti a pomáhat v ujasňování si stupnice hodnot. Rodiče by měli dbát na to, aby televize na jejich dítě působila jen pozitivně (Chandlerová a Burneyová, 1983).

Suchý (2007) poznamenává, že televize má schopnost ovlivnit chování a postoje dětí a naučit je dělat správné věci.

Šedřová (2007) se ve své práci zabývala otázkou, zda televize pobízí k prosociálnímu chování stejně tak jako k agresivnímu. U prosociálních pořadů byl však

zjištěn jen nepatrný vliv na chování dětí. Zatímco výzkumy o agresii uvádějí, že děti mají schopnost konkrétní agresivní chování zobecnit a užít agresii jiného druhu, u prosociálních programů to neplatí. Nabízí se otázka, zda by prosociální pořady měly větší vliv, pokud by byly jedinými mediálními produkty, ke kterým by děti měly přístup. Avšak pokud je dítě nadprůměrným divákem, je prokazatelně více agresivní, ať už sledují jakýkoliv pořad.

3.9 Negativní vliv televize

Jiráček a Köplová (2003) tvrdí, že televize dítě motivuje ke špatnému chování, podvádění a násilí.

Suchý (2007, s. 132) poznamenává, že televize nabírá negativního vlivu především u rizikových skupin dětských diváků, do nichž spadají:

1. děti mladší dvanácti let
2. děti sledující televizi tři a více hodin denně
3. děti konzumující pořady akční, násilné a s hororovou tematikou

Zároveň vidí negativní vliv nadměrné konzumace televize v poruchách spánku, emocionální labilitě, zjednodušeném chápání světa, nedůvěřivosti, špatné sociální přizpůsobivosti a špatné slovní zásobě.

Blažek (1995) navíc zmiňuje časovou ztrátu, oslabení tvořivosti, pasivitu, ohrožení tradičních hodnot a připomíná tzv. pondělní syndrom, objevující se ve školkách i školách, kdy dítě ze sebe vybíjí vše, co za víkend z televizního vysílání vstřebalo.

Říčan a Pithartová (2007) dodávají, že věčné vysedávání před televizí omezuje nejen pobyt na čerstvém vzduchu, ale i křiví páteř, kazí zrak a narušuje nervový systém. Horory zvyšují adrenalin, což může mít za následek poruchy spánku, když se dětem vybavují děsivé scény.

Musil (2003) doplňuje, že pasivita při sledování televize se stává návykem a jedinec ji může preferovat jako pohodlný způsob bezproblémového přežívání. Už po zapnutí televize dochází ke zpomalení alfa rytmu mozku a mysl se uvolní za pouhé dvě minuty.

Televize bývá často „spouštěčem“ strachu dětí. Nezřídka se děti bojí usnout kvůli možným příšerám ve snech. Zodpovědnost za tyto strachy se připisuje pohádkám

a akčním a dobrodružným filmům. To, co rodiče vnímají jako nebezpečné a strach nahánějící, děti mnohdy pociťují jinak. Chtějí filmy intenzivně prožívat, ne je chápat (Rogge, 1999).

Avšak řada emotivně a násilně vyhocených scén se ukrývá v pořadech přímo určených dětskému publiku. Valkenburgová to popisuje na případu interview s otcem čtyřletého dítěte. Chlapec sledoval animovaný film *Lví král* a po zhlédnutí scény, v níž otce hlavního hrdiny rozdrtil rozzuřený bizon, reagoval nadměrně úzkostně a ještě dlouho dobu se potom třásl skrčený za pohovkou (Valkenburg, 2004 in Hanák, 2008).

Rogge (1999) uvádí za nejčastější spouštěcí mechanismy strachu hlasité zvuky, nedobrovolné setkání s vlastními každodenními zkušenostmi (hádky, rozvod, trest), zobrazování smrti, bolesti a zranění, nedostatečný pocit bezpečí při sledování filmu, nerozlišování fantazie a reality či soucítění s postavou, s níž se dítě identifikuje. Mladší děti se dále snadno polekají zevnějšku a zvukových projevů netvorů a strašidel, jež jsou výsledkem trikových efektů, které děti nedokáží odhalit. Míra strachu závisí samozřejmě i na intelektuálním vývoji a citové vyzrálosti dítěte. Důležitým faktorem pro vyrovnání se strachem je i umění zapojování distančních technik (zakrývání si očí a uší, věnování se jiné činnosti, ujištění se o blízkosti milujících osob).

Spojení slyšeného a viděného klade na dítě vysoké nároky při zpracovávání tohoto obsahu. Filmový scénář může dítě konfrontovat s obrazy, přesahující dětské možnosti zpracování a citovou odolnost.

Televize se také často uchyluje k nerealistickému zobrazování života. Děti nemají tolik zkušeností, aby věděly, že tak to v životě nechodí a věří často tomu, co vidí.

„ Tříletý chlapec skočil ze střechy rodinného auta jako jeho oblíbený super-hrdina, narazil si hlavu a byl několik hodin v bezvědomí. V jiné situaci se dva čtyřletí chlapi rozhněvali na kamaráda a oba se rozhodli přinést si z domova nůž a probodnout ho. Mysleli si, že bude "jen trochu krváčet" a pak bude v pořádku, protože to tak bylo v televizi. Naštěstí byl jejich plán odhalen dříve, než mohli způsobit vážné zranění nebo dokonce smrt. “ (Chandlerová a Buerneyová, 1983)

Suchý (2007) se domnívá, že ne každá zobrazená agrese se musí hned označovat jako „negativní“. Nebezpečné je pro dětského diváka samoúčelné a zlehčující televizní násilí. Nepříznivě také působí mediální násilí, které je předváděno jako běžná strategie

chování (a tím hůře, když se k takové strategii uchylují kladní hrdinové).

Mezuláník (2002) se zmiňuje o hnutí *I Want My NTV (No Television Violence)* zjistila, že 47 % násilí v televizi ukazuje oběť netrpící a nezraněnou. Za nebezpečné se považuje i to zobrazení násilí, které je nakonec uznáno jako oprávněná sebeobrana. Studie potvrzuje, že 73 % televizních násilníků zůstává bez trestu.

Je zajímavé, že televize působí na člověka nejen dlouhodobě, ale i přímo. Děti předškolního věku a děti z prvních tříd základní školy rozdělili při jednom výzkumu do dvou skupin. Jedné skupině přitom pustili pohádku o Sněhurce, druhé kriminální drama ze sedmdesátých let – Nedotknutelní. Potom obě skupiny přivedli na hřiště, kde mezitím jejich kamarádi hráli nějaké hry. Příchozí děti dostaly na úkol zmačknout buď červené tlačítko (pokud svým kamarádům chtěly fandit), nebo modré (tím jim hru chtěly pokazit). Děti, které předtím sledovaly pohádku, stiskly tlačítko červené, zatímco celých 80 % dětí shlédnuvší kriminální drama, se uchýlilo k tlačítku modrému.

3.10 Napodobování filmového násilí

„Násilí (violence) je pojem, který je sice zaměnitelný s agresí, ale obvykle se používá pro interakci mezi lidmi.“ (Suchý, 2007, s. 25)

„Mediální násilí tedy vliv na dětského diváka bezpochyby má, ale konzumace násilných filmů není v žádném případě jedinou příčinou odchylek v chování nebo jeho poruch, funguje vždy jen v souvislosti s ostatními vlivy a problémy. Neexistuje tedy kauzální souvislost mezi zobrazeným násilím a následným agresivním jednáním.“ (Suchý, 2007, s. 132)

Federman (1998 in Jiráková a Köplová, 2003) uvádí, že násilné obsahy, v nichž platí všech následujících pět podmínek, mohou působit škodlivě:

1. násilník se divákům prezentuje jako přitažlivá osoba,
2. násilí je chápáno jako ospravedlnitelné,
3. násilí nemá za následek trest,
4. oběti násilí jsou jen minimálně zraněni, bez větší újmy,
5. násilí připadá divákovi realistické.

Násilí na obrazovce může lákat k napodobení. Ale i když násilný akt děti přímo

nenapodobují, jejich schopnost soucitu se stává stále nižší a probouzí se v nich zalíbení v krutosti a destruktivitě. Sledování násilností může ale na druhou stranu vést i k bázlivosti a přílišnému strachu z násilí. I to je nebezpečné (Suchý, 2007).

Je-li člověk postaven do situace, kdy se má nějak zachovat, obvykle se uchýlí k repertoáru připravených modelů. Agresivní jedinci mívají repertoár dosti chudý, sahají po násilných řešeních. Archiv modelů jednání se vytváří v dětství a to nápodobou, pozorováním a hrou. Vypozorované chování napodobuje a promítá jej i do svých her (Mezuláník, 2002).

Násilné scény a hrdinové děti prostě fascinují. Za touto fascinací se skrývá touha po osamostatnění se a nezávislosti na rodičích. Vědomí vlastní hodnoty a identity není bez nezávislosti a vymezení sebe samého možné. Dětská agresivita se vlastně považuje za dynamickou sílu, sloužící k budování vlastní identity. Není dobré potlačovat agresivní sílu, ale kontrolovat ji a kultivovat (Rogge, 1999).

3.11 Identifikace s filmovou postavou

Člověk si osvojuje určité chování a postoje tím, že se identifikuje s druhými a napodobuje je. Stávají se mu vzorem a chce být jako osoby, které mu imponují (Helus, 2003 in Šed'ová 2007).

Potřebu stát se na chvíli někým jiným si dítě uspokojuje v rolové hře. Identifikace s postavou bývá někdy tak vysoká, jako by šlo o prožívání opravdové reality.

Dítě se nejčastěji identifikuje s postavou konající dobro – rytířem, princem, zvířaty. Ale může se stát, že dítě najde zalíbení v postavě ztělesňující zlo. Majchrák (1985) popisuje příběh matky, která byla nešťastná ze svého syna, kterému se líbil Rumburak, protože se dokázal přeměnit ve havrana a byl zlý. Když se ho matka zeptala, proč se mu tak líbí, odpověděl, že někdy chce být zlý. V některých případech jde těžko posoudit, zda vina spočívá ve filmu nebo v prostředcích, jež používá. Příčina může být ukotvena i v dětech. Zejména nestabilní rodinné poměry mohou narušit přirozený mravní vývoj dítěte. Či nejjednodušeji dítě ještě neví, že zlo znamená utrpení jinému člověku.

Dítě se v běžném životě i fikci (televizní, knižní, divadelní) učí vyčleňovat svou nejmilovanější postavu a postupně se s ní ztotožňovat a vcítovat se do ní. Prožíváním

opakujících se nebo podobných příběhů postav každodenního života v pohádkových příbězích a tanečních nadpřirozených, kouzelných postav se dítě začíná postupně distancovat od dramatických zvrátů v životě a osudu svých milých postav. Není dobré, když se dítě nadměrně vcití uje a naopak (Blažek, 1995).

4. Dětské televizní pořady

4.1 Význam pohádky pro předškolní dítě

Pohádka díky své charakteristické fabuli, jasné polarizaci dobra a zla, pochopitelnými zápletkami, krásou, elegancí a srozumitelností jazyka převádí dětem jednoduchými obrazy jinak skoro chaotický svět ve srozumitelný. Strukturování skutečnosti je považováno za nejdůležitější funkci pohádek. Pohádky jasně vykreslují principy dobra a zla a to personifikací těchto dvou protipólů do čitelných postav, kdy každá z nich má výhradně typické vlastnosti, aby v těchto pojmech měly děti jasno, pořádek a nebyly mateny. Zároveň sdělují informace o mezilidských vztazích, jejich hodnotách a normách, čili poznatky etického charakteru tak důležité právě pro předškolní dítě. Pohádky tím představují určitý druh vítaného vzdělávání (Černoušek, 1990).

Blažek (1995) tvrdí, že fikce je k plnohodnotnému životu nezbytná. Dítě se v ní učí empatii a distanci, díky ní se lépe sebevyjadřuje. Dítě potřebuje fikci už z toho důvodu, že mu umožňuje vyzkoušet si mnoho alternativních životů a hledat v nich, co je mu nejbližší, jak nejlépe rozvíjet svůj talent a své schopnosti a v jaké roli ho jak okolí přijímá. Fikci by dítě však nemělo stavět nad realitu a mělo by se z ní zvládnout vrátet osvěženo, posíleno a motivováno.

4.2 Genderové rozdíly při výběru pořadů

Podle Říčana a Pithartové (1995) je už u pětiletých chlapců zcela zřejmá inklinace k maskulinním televizním obsahům, zatímco dívky dávají přednost jemnější tématice. Někteří chlapci ve věku od 5 do 8 let naleznou zálibu v pořadech, které společnost charakterizuje jako výchovně nehodnotné. Jsou plné akce, násilí a narativního zjednodušování. Důvodem, proč jsou tak oblíbené, může být touha po identifikaci s hlavním hrdinou nebo potřeba získat informace o genderově stereotypních rolích, jež hrají muži a ženy ve společnosti (Valkenburg, 2004 in Hanák, 2008).

4.3 Televizní hrdinové

Novodobým hrdinou pohádek už nebývá člověk, nýbrž nadčlověk s nejrozmanitějšími nadpřirozenými schopnostmi. Ačkoliv v pohádce bývá nejčastěji hlavní postavou malé dítě nebo ošklivé káčátko, v animovaných seriálech a filmech už se jedná o výše zmíněnou nezranitelnou osobnost vybavenou alespoň jednou magickou schopností či alespoň dobrým zbraňovým arzenálem (Riesman, 1968).

Televizní hrdinové jsou podle Fiskeho typičtí jejich maskulinitou a stereotypním zobrazováním společenské úlohy ženy a muže. Pokud by se mělo spočítat, v kolika procentech jsou hlavními hrdiny ženy a v kolika muži, výsledek by byl nejspíš snadno předvídatelný (Fiske, 1987 in Hanák, 2008).

4.4 Kvalita televizních pořadů pro děti

Televize nabízí divákovi možnost výběru vždy z několika žánrů. Termín *žánr* se používá „pro jakoukoliv rozlišující kategorii kulturního výtvoru.“ V televizi se jedná kupříkladu o dokumentární filmy, dobrodružné filmy, seriály, zpravodajství, soutěžní pořady či právě pořady pro děti a mládež (McQuail, 1999, s. 295).

Televizní stanice si dobře uvědomují, kolik diváků z dětských řad je sleduje. Podle toho také uspořádávají své vysílání. Většina dětských pořadů se vysílá mezi patnáctou a šestnáctou hodinou, tedy v dobu, kdy se děti vrací ze školky či školy a mají tudíž čas usednout k obrazovce. Tuto hodinu věnuje veřejnoprávní televize dětem, ty soukromé vysílají i krimiseriály (Šeďová, 2007).

Majchrák (1985) podotýká, že tvorba kvalitních pořadů pro děti není nijak jednoduchým úkolem. Podceňuje se totiž složitost dítěte v předškolním věku a tvůrci těchto pořadů se potýkají s problémy zejména kvůli nedostačujícím informacím o tomto vývojovém období (malé množství životních zkušeností, nedostatečná úroveň kritického rozumu a neschopnost odlišit realitu od fikce).

Rogge zrekonstruoval skutečné dramatické požadavky dětí na televizní programy:

1. jasná a přehledná výstavba (předehra – hlavní děj – dohra, která umožňuje uvolnění po přestálém napětí),

2. dobrý konec (špatný nebo otevřený konec děti dlouho nezvládají),
3. přehledný počet postav a jejich členění (snově všemocný hlavní hrdina vs. vedlejší hrdinové, na jejichž slabinách děti uplatňují svou znalost reality),
4. měkce zaoblený styl kresby (hranatost je vyhrazena záporným postavám),
5. čím víc smyslů je zasaženo, tím líp,

(cit. podle Roggeho, s. 24 in Blažek, 1995).

Blažek (1995) se ve své práci věnuje akčním kresleným seriálům a udává, že animované postavy a dítě mají některé stejné rysy psychiky: naivitu, bezhlavost, lekavost, netaktnost i něžné vcítění, radost i smutek.

Musil (2003) považuje značnou část animovaných seriálů za naprosto nevhodné. Jako příklad uvádí seriál *Simpsonovi*, *Tom a Jerry* a *Robocop*.

Vědci v USA zjistili, že v dětských animovaných filmech je čtyřikrát více násilných činů než v pořadech, určených primárně pro dospělé. Animované filmy jsou kritizovány pro zobrazování nepotrestaného násilí, zlehčování bolesti a pro utváření pocitu u dětí, že násilí je zábavné. Mezi klasické ukázky těchto nevhodných pořadů patří například *Bugs Bunny*, *Taz (Road runner)*, *Růžový panter*, *Flienstonovi*, *Tom a Jerry*, *Spiderman*, *Batman*, *Simpsonovi* a *Želvy Ninja* (Carter and Weaver, 2003).

4.5 Současná nabídka televizních pořadů pro děti a mládež

Na internetových stránkách České televize (2011) lze najít kompletní přehled pořadů pro děti a mládež, jež tato televizní stanice vysílá. Oproti jiným televizím je její nabídka vskutku široká. A opravdu existuje na našich nejsledovanějších televizních stanicích jen minimum pořadů, jež jsou určeny přímo předškolním dětem. Následující pořady jsou na vysílány na stanici ČT 1.

Studio Kamarád, které potěší děti velkým množstvím pohádek, plyšovými Jů a Hele, létajícím Mufem, zpěvavou Fámulou, světoznámým umělcem Hary Šoumenem, báječnou Tryskomyší. Děti mají možnost dívat se na *Zvířátka pana Krbce*, na *Krysáky* a také *Bubáky a hastrmany*. Nemine je ani geniální vynálezce *Wallace* a jeho věrný psí přítel *Gromitt*, reportáž všetečného *vrabčáka Lojzy*, pokračování soutěže o Zlatý oříšek, seriály *Čas zakládání*, *Taylor má trable* a nakonec i *Kabaret z maringotky* aneb

Proč chci být tím, čím chci být.

Kouzelná školka je charakterizována jako cyklický a inspirativní pořad pro děti předškolního věku. Důraz se klade na jemnost a srozumitelnost. Posláním tohoto dětského pásma je povídat si s dětmi o světě kolem, navázat s nimi dialog, seznámit je se základními etickými hodnotami a přitom si vážit dětství a pomocí her rozvíjet jejich fantazii. V pořadu se vysílají dvě až tři pohádky, které jsou vybírány tak, aby jedna byla tradiční česká a druhé byla produktem zahraničních tvůrců. Děti celým pořadem provází moderátor (Majda Reifová, Jitka Molavcová, Michal Nesvadba, děda Lubin a nově babička Jana) společně s loutkovými skřítky Františkem či Fanynkou. Moderátoři se střídají vždy po týdnu a každý z nich se zaměřuje na něco jiného. S Michalem Nesvadbou si děti užijí spoustu legrace, mohou si vyrobit nebo namalovat něco pěkného pro radost a naučí se něco z pantomimy. S Majdou Reifovou děti navštíví různé planety, dozví se spoustu nového a zaspívají si. Děda Lubin vždy překvapí nějakým kouzlem, zajímavým výrobkem či chutnou svačinou a s Jitkou Molavcovou děti poznají hudební nástroje, noty a naučí se nové písničky. Od ledna 2011 vysílá Česká televize Kouzelnou školku 5x týdně.

Pořady tohoto typu jsou důležité pro výchovu dětí nejen z hodnotového a informačního hlediska, ale také vytvářejí u dětí představu o časové posloupnosti. Určují svou povahou rytmus jejich dne (snídaně – cvičení – pohádka/televize – povídání – hraní – Večerníček – spát), schválený známou a uznávanou tváří z obrazovky (Homolová, 2004).

Planeta Yó je moderované pásmo s pohádkami, které mimozemšťan Tý Yó dětem vysílá animované i hrané seriály, soutěže a spoustu zajímavých informací o světě. Například 10. 3. 2011 to byly pohádky: 15:03 Ovečka Shaun, 15:13 Šikulové, 15:33 Tintinova dobrodružství.

O pásmu **Sezamová ulice** Šedřová (2007) uvádí, že sledováním tohoto vzdělávacího pořadu bylo zjištěno, že se obohacuje slovní zásoba dětí. Jiná studie zase shledala pozitivní korelaci mezi předškolním sledováním vzdělávacích programů pro děti a pozdější úspěšností na střední škole. Výsledky těchto výzkumů mohou naznačit, že vhodným výběrem televizního programu můžeme prospěšně stimulovat rozvoj dítěte.

Šikulové, provázení Ivem a Janou, dětem nabízejí možnost vyrobit si vždy něco

originálního pro potěšení sebe nebo někoho druhého.

Večerníček se považuje za český fenomén. Roku 2010 tomu bylo 45 let, co zpestřuje podvečer již řadě generací a ani ta dnešní na tom není jinak. Ještě před pár lety se vysílal přesně v 19:00. Dnes, chtějí-li děti Večerníček stihnout, musí zapnout televizory už v 18:45. Večerníčky bývají převážně animované. Mezi nejznámější a nejoblíbenější večerníčkové pohádky patří Krteček, Bob a Bobek, Pohádky z mechu a kapradí, Racochejl, Broučci a z hraných jsou to bezpochyby Krkonošské pohádky (Kšajtová, 2005).

5. Praktická část – výzkumné šetření

5.1 Cíl a základní hypotézy výzkumu

V první části této práce byla přiblížena teoretická východiska, která by měla pomoci ke zformulování výzkumných otázek a stanovení základních hypotéz. Nebudou kladeny pouze otázky týkající se dětských televizních pořadů, ale zaměřím se i na jiné aspekty dětského televizního diváctví – denní doba sledování televize, televizní hrdiny apod.

Ve svém výzkumném šetření jsem se zaměřila na děti předškolního věku a svůj výzkum tudíž prováděla v mateřských školách. Mým záměrem bylo zjistit, jak působí dětské televizní pořady a jejich hrdinové na děti předškolního věku. Zajímalo mě:

- Kolik času tráví předškolní děti před televizí.
- Zapínají-li si děti televizor samy a mohou tak sledovat, co chtějí.
- Jaké dětské televizní pořady děti nejčastěji sledují, jací jsou oblíbení pohádkoví hrdinové dětí a co se jim na nich líbí.
- Mají-li dětské televizní pořady vliv na chování dětí předškolního věku, napodobují-li jednání svého oblíbeného televizního hrdiny.
- Zjistit, jak dětské televizní pořady vidí rodiče a pozorují-li u svých dětí chování motivované jejich oblíbenými televizními pořady.
- Ověřit si, do jaké míry se shodují odpovědi rodičů a odpovědi dětí.

5.2 Výzkumné hypotézy

Teoretická část této práce se stala základním zdrojem pro zformulování základních hypotéz. Na základě výzkumů, zmíněných v teoretické části, a na základě osobních zkušeností z prostředí mateřských škol, byly zformulovány následující hypotézy:

H1: Podle agresivního, nebo prosociálního obsahu pořadů se u dětí buď zvyšuje agresivní, nebo prosociální chování.

H2: Čím více času dítě tráví u pořadů s násilným obsahem, tím agresivněji se bude chovat.

H3: *Chlapci nejčastěji napodobují maskulinní televizní postavy – akční hrdiny, dívky dávají přednost jemnější tematice – princezny.*

5.3 Charakteristika výzkumných souborů

Výzkumné šetření jsem uskutečňovala ve třech mateřských školách. Jednalo se o vesnickou mateřskou školu Sluníčko v Kalu, o městskou mateřskou školu Větrná a o mateřskou školu Nerudova, charakteristickou prvky waldorfské alternativní pedagogiky. Všechny uvedené mateřské školy dobře znám díky praxím, které jsem v nich absolvovala. V době výzkumu jsem tudíž znala i všechny děti, což jsem brala jako kladnou stránku jednak proto, že se děti neostýchaly se mnou hovořit, a jednak proto, že jsem měla možnost je při hře pozorovat delší dobu.

MŠ Sluníčko se nachází ve vesnici Kal, ležící asi 3 km od Klatov. Je to jednotřídní škola, kde je zapsáno 21 dětí od 3 do 6 let, z čehož pravidelně dochází pouze okolo 11 dětí. Z této mateřské školy se mi podařilo nahrát rozhovor s 8 dětmi. V této mateřské škole jsem si uskutečňovala praxi v lednu 2010 a přesně o rok později jsem zde strávila 4 dny souvislého výzkumu.

MŠ Větrná leží v sídlištní části Českých Budějovic a do třídy Včeliček, kde byl průzkum prováděn, je přihlášeno 24 dětí. Tuto MŠ jsem v roce 2009/2010 navštěvovala každý týden, v roce 2011 jsem zde byla třikrát. Pokaždé zde bylo kolem 16 dětí (předškoláků).

MŠ Nerudova se nachází v klidné části Českých Budějovic a je charakteristická třídami s prvky waldorfské pedagogiky. Veškeré činnosti zde vedou učitelky s vědomím, že dítě musí mít možnost spoluprožívat a spoluvytvářet život v MŠ. Učitelka provádí všechny činnosti s dětmi, principem je výchova napodobováním. Svůj výzkum jsem realizovala ve třídě Broučků s dětmi smíšeného věku, kterou navštěvuje 20 dětí, pravidelně okolo 18 dětí a s 15 dětmi jsem uskutečnila rozhovor. Z této třídy se mi podařilo nasbírat nejvíce rozhovorů s dětmi, jelikož jsem zde trávila každé úterý praxi a později celý týden souvisle.

5.4 Metodika

Pro zpracování výzkumného šetření jsem použila kvalitativní metody s prvky kvantitativní. Původní plán byl výzkum založený pouze na metodách kvalitativních:

- polostandardizovaný hloubkový rozhovor s dětmi,
- polostandardizovaný rozhovor s rodiči dětí,
- pozorování dětí v mateřských školách.

Avšak pilotáž v MŠ Nerudova zaznamenala jisté problémy, které zapříčinily nahrazení rozhovoru s rodiči dotazníkovým šetřením. Z důvodu časové vytíženosti rodičů bylo nutno vytvořit kompromis, kdy se rozhovor s nimi zkrátil jen na seznámení se s dotazníkem, který měli namísto rozhovoru vyplnit. Ten byl založen na stejných otázkách, na které by jinak rodiče byli tázáni. Odpovědi rodičů jsem pro získání objektivnějších výsledků porovnávala s odpověďmi dětí.

5.5 Dotazníkové šetření

Dotazník se skládal z 15 otázek, z nichž jich 8 uzavřených, 5 polootevřených a 2 otevřené. Do každé MŠ jsem rozdala 20 dotazníků. Návratnost činila ve všech mateřských školách 55 %, čili 11 dotazníků. Rodičům jsem při předávání dotazníku vysvětlila, čím se výzkum zabývá, požádala je o svolení dělat s rozhovory s jejich dětmi a upozornila je, že dotazník je zcela anonymní. Dotazníky vyplňovali doma, poté je ukládali do předem připravené krabice, umístěné ve třídě. Dotazník kupříkladu zjišťoval, kolik hodin denně tráví jejich děti u televize, jaké dětské pořady sledují a zda vypořizovali u svých dětí nějaké změny chování v důsledku sledování těchto pořadů.

Dotazníky pro rodiče byly ve všech MŠ rozdány v lednu 2011 a navraceny postupně ještě během téhož měsíce. Kvůli často se měnícím pořadům v televizním programu jsem dotazníky nenechala vyplnit již na začátku školního roku 2010/2011, aby informace byly co nejaktuálnější. Po sečtení všech dat z vyplněných dotazníků byly výsledky zpracovány do přehledných grafů.

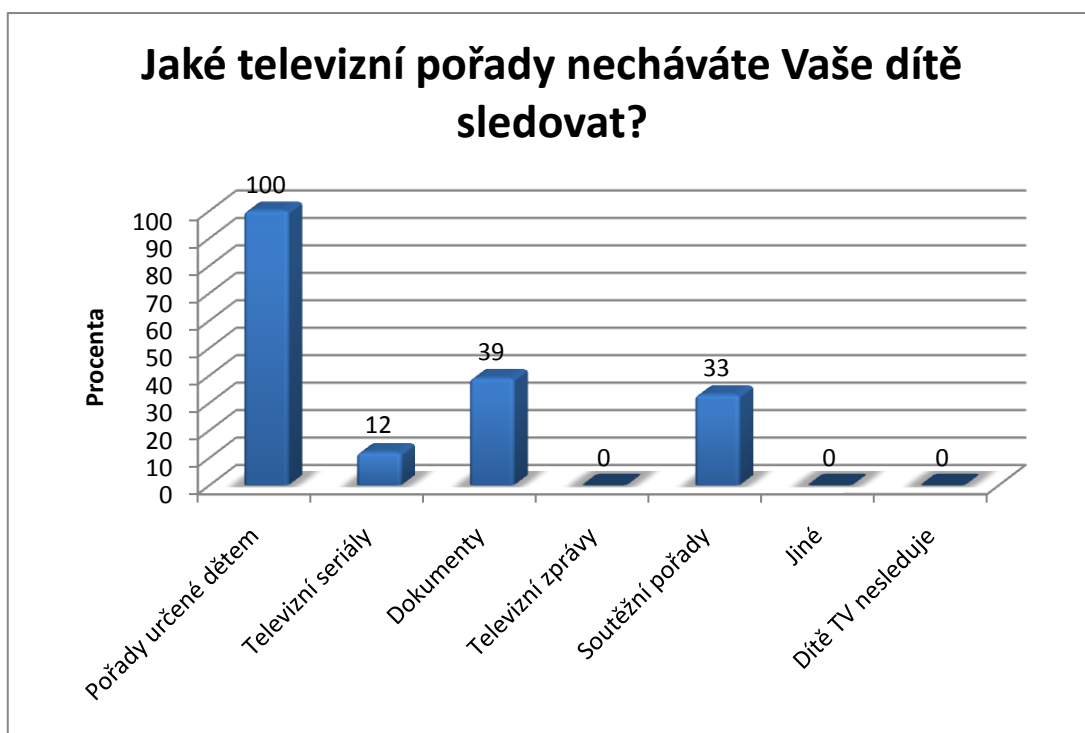
5.5.1 Vyhodnocení dotazníku

HYPOTÉZA č. 1: Podle agresivního, nebo prosociálního obsahu pořadů se u dětí zvyšuje buď agresivní, nebo prosociální chování.

Tato hypotéza byla ověřována reakcí rodičů na otázky 1-5 a odpovědi byly zachyceny v grafu.

OTÁZKA č. 1: Jaké televizní pořady necháváte Vaše dítě sledovat?

Graf č. 1: Jaké televizní pořady necháváte Vaše dítě sledovat?

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky měli rodiče možnost zaškrtnout více možností, čehož rodiče využili. Rodiče dětí ze všech tří mateřských škol se ve 100 % shodli na tom, že své dítě rozhodně nechávají sledovat pořady určené přímo dětem. Na druhém místě se 39 % se umístily dokumenty, na třetím s 33 % soutěžní pořady.

OTÁZKA č. 2: Myslíte si, že všechny pořady, které jsou určeny přímo dětem, jsou pro ně vhodné? Popřípadě vypište důvody nevhodnosti.

Graf č. 2: Jsou všechny dětské televizní pořady pro děti vhodné?

Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 55 % rodičů považuje všechny dětské televizní pořady pro jejich děti vhodné, 45 % rodičů je opačného názoru. Je vidět, že odpovědi jsou téměř vyrovnané. Rodiče vypisovali jako příklady nevhodnosti nejčastěji násilí, křik, vulgárnost, prokládání reklamou, nesmyslnost, nevhodné komentáře a chování hrdinů. Jeden z rodičů píše:

„Vadí mi, že dítěti neukazují pravý svět, podsouvají mu hodnoty a věci, které malé dítě ještě nemůže pochopit a hodně škodí i reklamní bloky zařazené do dětských pořadů.“

OTÁZKA č. 3: Pociťujete u dítěte změny v chování po zhlédnutí pořadu s prvky násilí?
Pokud ano, jaké?

Graf č. 3: Vidí rodiče změny v chování u svých dětí po zhlédnutí násilného pořadu?

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky jsou odpovědi mezi ANO a NE dosti vyrovnané. Ve 48 % si rodiče celkově myslí, že zhlédnutí pořadu s prvky násilí jejich dítě nějak ovlivní, 52 % je opačného názoru.

Rodiče dětí v MŠ Nerudova uváděli změny chování jako zvýšenou úzkost, strach, neklid, nervozitu a zvýšenou agresivitu, projevující se bojovými hrami. Jeden z rodičů uvádí, že pokud dítě v televizi vidí něco agresivního, samo tento jev záporně komentuje, protože vnímá, že to není správné. Zvýšenou agresivitu v této mateřské škole zmiňují 3 rodiče ze 4.

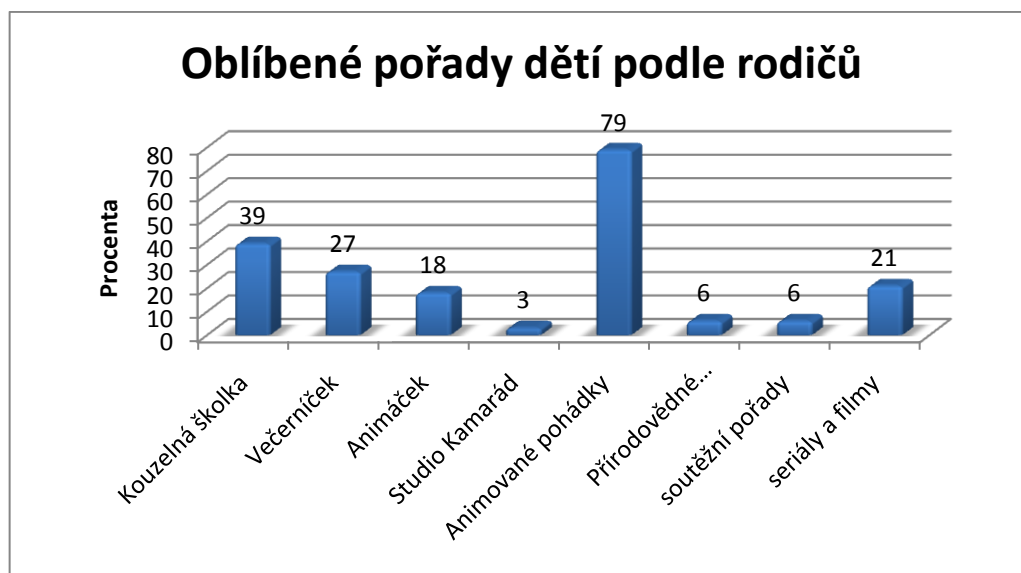
Podle rodičů, jejichž děti navštěvují MŠ Větrná, změny chování spočívají zejména v tom, že se dítě po takovém pořadu bojí a má zlé sny, používá nevhodné výrazy, kterým nerozumí a neumí je používat, napodobuje násilí, dítě je zvýšeně agresivní (jeden rodič uvádí, že jeho dcera nevhodně zachází s panenkou). Násilí a napodobování zmiňují 3 rodiče z 5.

U dětí v MŠ Kal se zhlédnuté násilí projevuje nejčastěji v napodobování hlavního

hrdiny, strachu, lítosti, že někdo někomu ubližuje (zejména zvířeti), ve snaze odsoudit nevhodné chování (avšak vulgárně a agresivně), v agresivních hrách se střílením a otázkách, proč ten dotyčný ubližuje a zda to bolí. I zde se nejčastěji objevila zvýšená agresivita a napodobování (5 dotazníků ze 7).

OTÁZKA č. 4: Jaké pořady má Vaše dítě nejraději? Vypište prosím.

Graf č. 4: Oblíbené pořady dětí podle rodičů

Zdroj: vlastní výzkum

Podle rodičů patří k nejoblíbenějším pořadům dětí animované pohádky. Naopak opomíjena byla *Kouzelná školka*, kterou zmínilo jen 39% rodičů. Pouze jeden rodič uvedl také *Studio Kamarád*, které podle slov některých dětí k jejich oblíbeným pořadům patří.

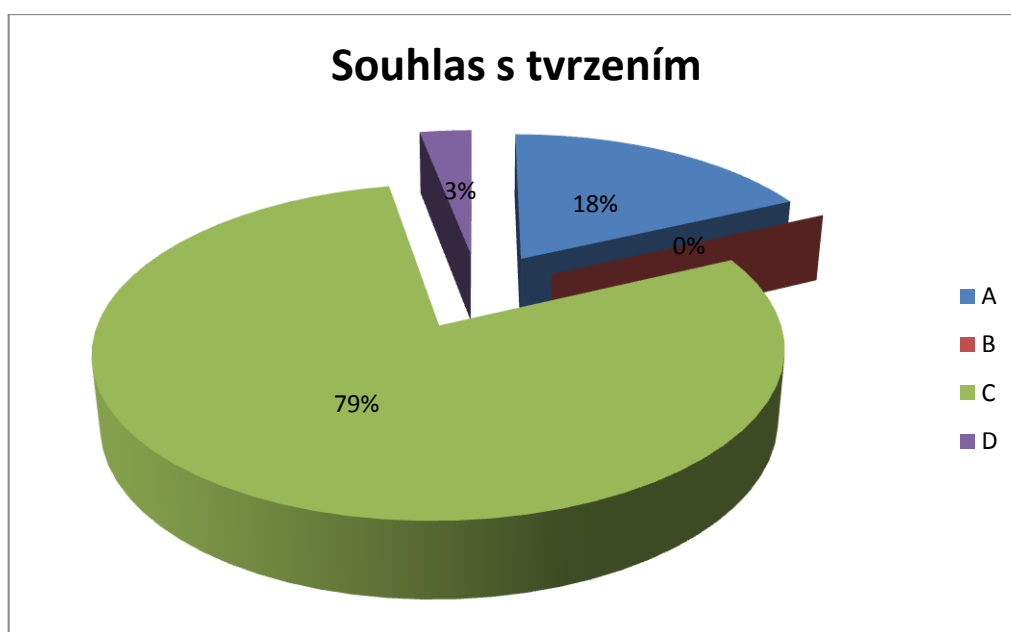
Co se týče animovaných pohádek, nejčastěji rodiče jmenovali pohádky jako *Bořek Stavitel* (jmenovali ho 2 rodiče z každé MŠ), *Pokémon* (rovněž po 2 rodičích z každé MŠ) a *Prasátko Pepina* (z každé MŠ 1 rodič). Méněkrát se objevil *Pepek Námořník*, *Pat a Mat*, *Pošťák Pat*, *Ovečka Shaun*, *Jája a Pája*. Dva rodiče uvedli dokumenty o dinosaurech, jiní píší, že jejich dítě má oblíbený seriál *Ordinace v Růžové zahradě* a *Simpsonovi* a filmy jako *Harry Potter*, *Avatar* či *Jak vytrhnout velrybě stoličku*.

OTÁZKA Č. 5: S jakým z následujících tvrzení nejspíše souhlasíte?

Možnosti zněly:

- A. Násilí v dětských pořadech je příliš a nelze zabránit, aby dítě žádné nevidělo.
- B. Násilí v dětských pořadech je příliš, a abychom mu zabránili, dítěti televizi nepouštíme.
- C. Jsme schopni dítěti částečně zabránit ve sledování agresivních dětských pořadů tím, že pečlivě vybíráme jen ty pořady, kde se neobjevují prvky agrese a násilí.
- D. Násilí se v dětských pořadech nevyskytuje, necháváme děti proto sledovat ty pořady, které chce.

Graf č. 5: Souhlas s tvrzením

Zdroj: vlastní výzkum

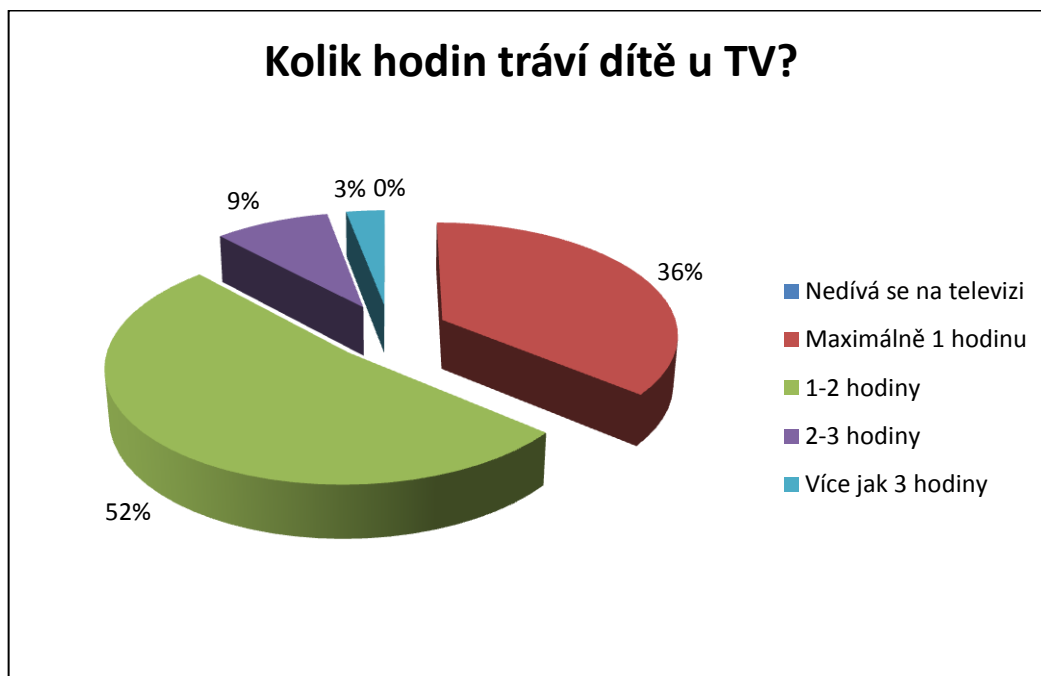
Celkově 79 % rodičů souhlasí s tvrzením, že svým dětem vybírají televizní pořady a tím eliminují jejich možný škodlivý vliv. Že nelze zabránit, aby dítě v dětských pořadech žádné násilí nevidělo, míní 18 % rodičů. Jen jediný rodič si myslí, že násilí se v dětských televizních pořadech nevyskytuje.

HYPOTÉZA č. 2: Čím více času dítě tráví u pořadů s násilným obsahem, tím agresivněji se bude chovat.

Tuto hypotéza byla ověřována dotazníkovými otázkami 6 a 7.

OTÁZKA č. 6: Kolik hodin denně tráví přibližně Vaše dítě u televize?

Graf č. 6: Kolik hodin tráví dítě u TV?

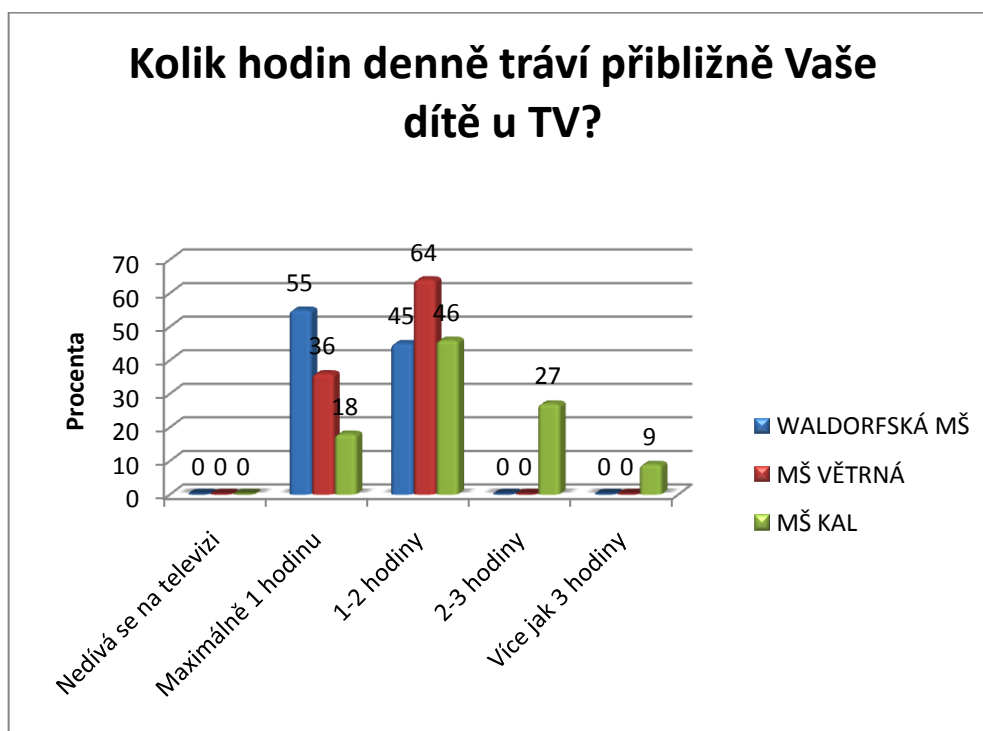
Zdroj: vlastní výzkum

Celkově 52 % dotazovaných rodičů tvrdí, že jejich dítě sleduje televizi 1-2 hodiny denně. Odpověď „maximálně jednu hodinu“ zaznamenalo 36 % rodičů. Pouze 9 % rodičů tvrdí, že jejich dítě sleduje televizi 2-3 hodiny denně a 1 rodič uvádí možnost „více jak 3 hodiny“. Žádný rodič neodpověděl, že by jeho dítě televizi nesledovalo.

Pro zajímavost dodávám graf, jak se odpovědi lišily v MŠ Nerudova, MŠ Větrná a MŠ Kal.

Graf č. 7: Kolik hodin denně tráví přibližně Vaše dítě u TV?

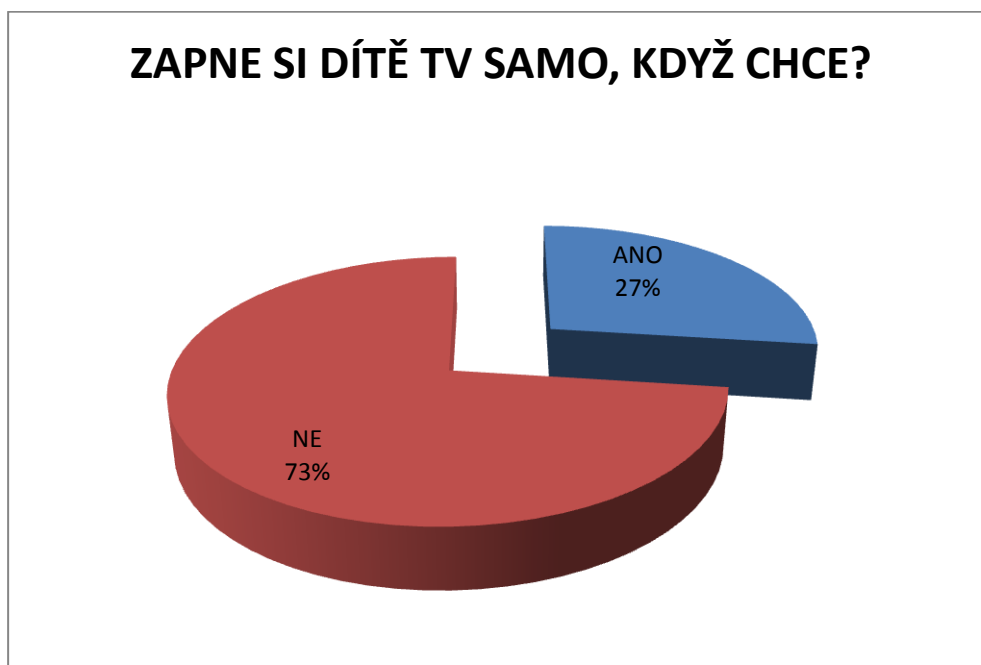

Zdroj: vlastní výzkum

V tomto grafu je vidět zcela znatelný rozdíl mezi klasickými mateřskými školami a MŠ Nerudova s prvky waldorfské pedagogiky, kladoucí důraz na prožitkové učení. Rodiče, mající děti v této mateřské škole, se s waldorfskou alternativní pedagogikou většinou ztotožňují, což se projevuje i v míře sledování televize. Maximálně jednu hodinu sledují děti televizi z této MŠ v 55 %, ve zbylých 45 % 1-2 hodiny. Ač by se dalo předpokládat, že nejméně času budou před obrazovkou trávit děti z vesnice, opak je pravdou. Rodiče venkovských dětí ve 27 % uvádějí, že jejich dítě denně sleduje televizi 2-3 hodiny a v 9 % dokonce více jak 3 hodiny. Tato odpověď se objevila pouze v této mateřské škole a odpověděl tak jeden rodič.

OTÁZKA Č. 7: Pokud se chce dítě dívat na televizi, může se ji zapnout samo bez dovolení?

Graf č. 8: Zapni si dítě TV samo, když chcete?

Zdroj: vlastní výzkum

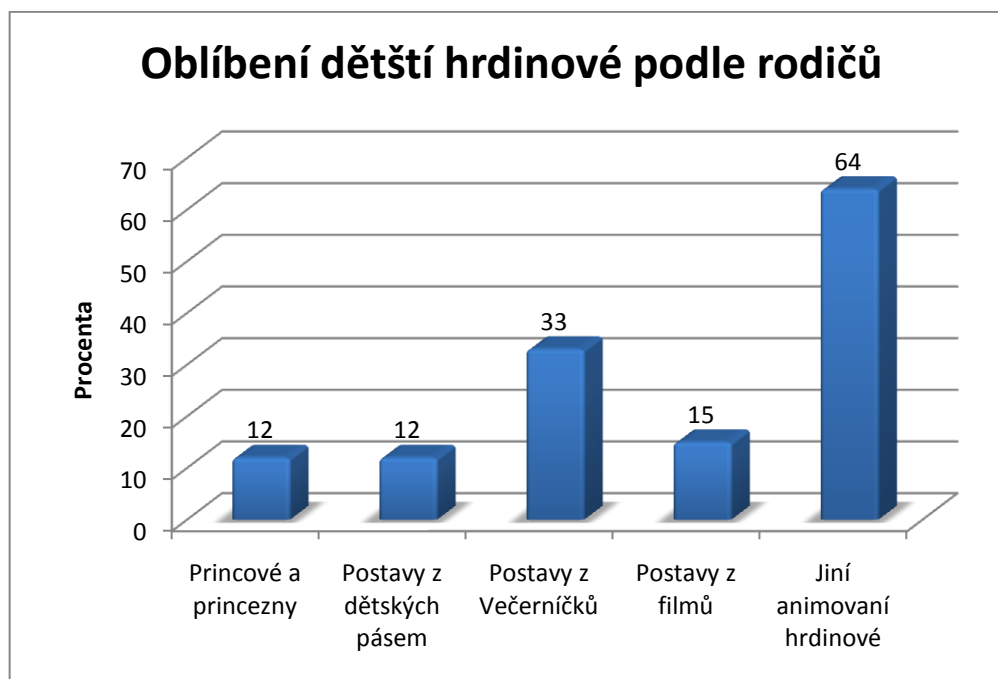
Celkově 73 % rodičů ze všech tří mateřských škol se shoduje na tom, že se jich dítě nejprve musí zeptat, chce-li si zapnout televizi. Zbylým 27 % rodičům nevadí, dívá-li se dítě na televizi bez dovolení.

HYPOZTÉZA č. 3: Chlapci nejčastěji napodobují maskulinní televizní postavy – akční hrdiny, dívky dávají přednost jemnější tématice – princezny.

Ke zkoumání této hypotézy bylo použito otázek 9, 10 a 11.

OTÁZKA č. 8: Jací jsou oblíbení hrdinové Vašeho dítěte? Vypište, prosím.

Graf č. 9: Oblíbení dětské hrdinové podle rodičů

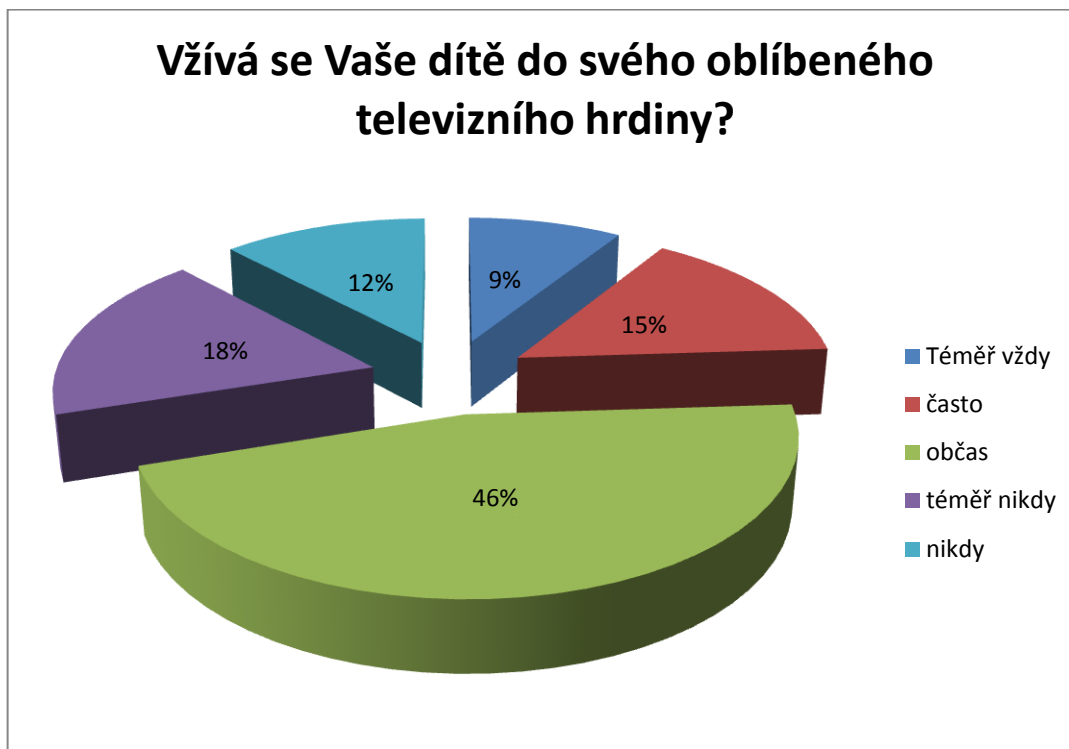

Zdroj: vlastní výzkum

Názvy pořadů jsem si roztřídila do kategorií, které jsou viditelné v grafu. Jak se ukazuje, dětem mnohem více než princové a princezny imponují kreslené postavičky. Z kategorie „Jiní animovaní hrdinové“ patří mezi nejmenovanějších pět *Šmoulové*, *Scooby Doo*, *Král Dinosaurů*, *Ash* (Pokémon) a *Spiderman*. V každé mateřské škole tyto hrdiny jmenovali rodiče minimálně jednou. Z kategorie „Postavy z filmů“ je to potom *Leontýnka*, na druhém místě je *Harry Potter*. Z postav *Večerníčků* boduje nejvíce *Krteček* a hned za ním následuje *Vila Amálka*, *Rákosníček*, *Žofka*, *Maxipes Fík* a *Jája a Pája*.

OTÁZKA č. 9: Vžívá se Vaše dítě často do postavy hlavního hrdiny – hraje si na něj?

Graf č. 10: Vžívá se Vaše dítě do svého oblíbeného televizního hrdiny?

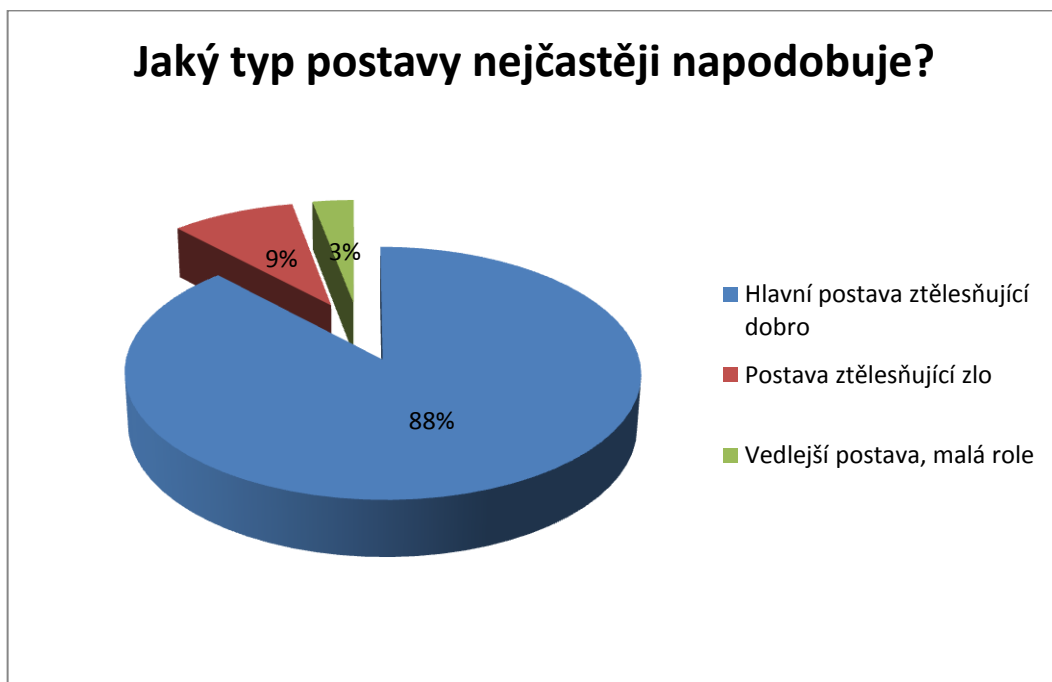

Zdroj: vlastní výzkum

Celkově 46 % rodičů do dotazníku vyplnilo, že jejich dítě napodobuje ve hře svého oblíbeného hrdinu jen občas. Na druhém místě o 18 % je možnost „téměř nikdy“. Jen 15 % rodičů odpovědělo, že jejich dítě napodobuje svého hrdinu často a 12 % uvedlo druhý extrém – „nikdy“.

OTÁZKA č. 10: O jaký typ postavy se nejčastěji jedná?

Graf č.: 11: Jaký typ postavy nejčastěji napodobuje?

Zdroj: vlastní výzkum

Přesně 88 % rodičů shodlo, že jejich dítě se nejčastěji vžívá do hrdiny, který představuje dobro. Velice překvapivá byla odpověď jednoho z rodičů dítěte z MŠ Kal, který uvedl, že jeho dítě dává přednost postavám, které ztělesňují zlo. Rodič tak možná usoudil z toho, že dítě napodobuje násilí a ve svých hrách se chová agresivně.

5.6 Polostandardizovaný rozhovor s dětmi

Rozhovor nebyl striktně stanoven, přesto byly otázky pokládány podobně jako v dotazníku pro rodiče. Cílem bylo ověřit, do jaké míry se shodují odpovědi dětí a odpovědi rodičů. Dětem nebyly nabízeny připravené odpovědi, odpovídaly dle svého uvážení, spontánně a mohu říci, že byly povídáním o televizních pořadech zaujaté. Téma televizních pořadů je mezi dětmi hodně oblíbeno a rády si o něm povídají

a sdělují ostatním své zážitky.

Dětem jsem vždy před začátkem rozhovoru ve stručnosti řekla, na co se jich budu ptát a zeptala se jich, jestli jim nebude vadit, když je budu natáčet na fotoaparát. Fotoaparát děti namotivoval a po skončení rozhovoru se chtěly vždy zpětně vidět. Celkově se rozhovoru zdráhalo 6 dětí ze všech mateřských škol, v 5 případech se jednalo o dítě tři až čtyřleté, v jednom případě šlo o dítě šestileté. Tyto děti měly problémy s komunikací obecně. Rozhovory jsem se snažila dělat s dětmi individuálně, aby je druhé děti neovlivňovaly, ale občas se stalo, že děti byly zvědavé, dotazované dítě poslouchaly a pak v rozhovoru uváděly téměř totožné pořady. Někdy v takových případech docházelo k velice zajímavým diskusím o jednotlivých pořadech, z nichž jsou některé ukázky na přiloženém DVD v přílohách. Jednotlivé rozhovory netrvaly déle než 10 minut. Každý rozhovor byl veden individuálně podle charakteru a osobnosti dítěte.

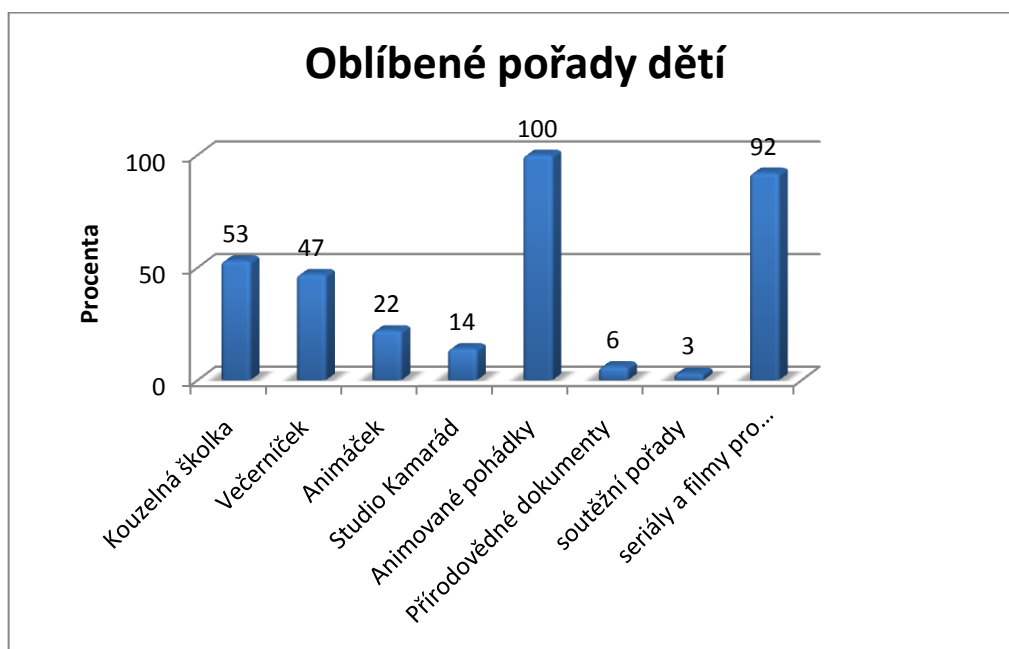
5.6.1 Vyhodnocení rozhovorů s dětmi

Rozhovor byl realizován ve třech mateřských školách. Rozhovor byl veden dohromady s 36 dětmi. Výběr byl náhodný, ale jelikož do mateřských škol docházeli spíše předškoláci (dětí pěti až šestileté), většina rozhovorů je právě s nimi. V MŠ Kal se mi podařilo provést rozhovor s 8 dětmi, v MŠ Větrná se 13 a v MŠ Nerudova s 15 dětmi. Dohromady s 18 chlapci a 18 dívkami.

HYPOTÉZA č. 1: Podle agresivního, nebo prosociálního obsahu pořadů se u dětí buď zvyšuje agresivní, nebo prosociální chování.

OTÁZKA č. 11: Na co všechno se v televizi díváš?

Graf č. 12: Oblíbené pořady dětí

Zdroj: vlastní výzkum

Z dětských televizních pásem děti na prvním místě umístila *Kouzelná školka* (53 %), na druhém *Animáček* (22 %) a třetím *Studio Kamarád* (14 % dětí). *Planetu Yó* nezmínilo jediné dítě, ale jelikož se 25 % dětí dívá na seriál *Šmoulové*, který je vysílán v rámci Planety YÓ, dá se předpokládat, že i toto pásmo děti sledují.

Všeobecně kralovaly pohádky, a to zejména animované, z nichž alespoň jednu uvedlo každé dítě. Krom dětských pásem děti nejvíce jmenovaly *Večerníček* (47 %), *Šmoulové* (25 %) a *Spiderman* (25 %). Dále to potom byl *Pat a Mat* (22 %), *Rychlá rota* (22 %), *Želvy Ninja* (17 %), *Mrňousci* (17 %), *Pokémon* (14 %), v menším počtu *Země dinosaurů*, *Příšerky s.r.o.*, *Ratatouille*, *Scooby Doo*, *Víla Amálka*, *Bob a Bobek*, *Maxipes Fík*, *Křemílek a Vochomůrka*, *Létající medvídci*, *Tom a Jerry*, *Transformers*, *X-men*, *Batman*, *My z Kačerova*. Přesných názvů animovaných pohádek bylo mnohem více, uvádím zde jen ty nejpočetnější.

ANALÝZA NEJPOČETNĚJŠÍCH POŘADŮ:

Animáček je dětské pásmo plné pohádek. K 23. 3. 2011 jsou v něm vysílány pohádky *My z Kačerova, Šmoulové a Mrňouskové*.

Šmoulové jsou svou originalitou u dětí stále oblíbené. Krom modrých skřítků je hlavním hrdinou zákeřný Gargamel se svou kočkou Azraelem. Příběhy přináší ke konci ponaučení a vždy končí „happy endem“.

Spiderman je příběhem o superhrdinovi s pavoučími schopnostmi, mezi něž patří obratnost, lezení po zdech a šestý smysl. V seriálu je mnoho násilí, které je zlehčováno. Ne všemi chlapci je Spiderman obdivován. Šestiletý Adam se vyjádřil takto: „*Na Spidermana se dávno nedívám, vždyť ten je pro mimina!*“

Pat a Mat je pořad o dvou nerozlučných kamarádech, kteří se v každém díle snaží vyřešit nějaký problém. Obvykle všechno popletou a udělají tak, jak by to nikoho jiného ani nenapadlo. Tento animovaný seriál pobaví a zároveň ukáže dětem nejrůznější alternativy řešení problémů. Jako jeho největší pozitivum vidím humorné a optimistické ladění celého příběhu.

Rychlá rota je americký animovaný seriál, jehož hlavními postavami jsou Chip a Dale. Důraz se zde klade na přátelství a i přes některé násilnější momenty nakonec vede k morálnímu ponaučení.

Želvy Ninja jsou animovaným seriálem určeným spíše dospívajícím chlapcům a dívkám. Jelikož hlavní náplní těchto želv zmutovaných do lidské podoby (Leonardo, Donatello, Michaelangelo a Rafaelo) je boj se zločinem, pro předškolní dítě vhodný rozhodně není.

Mrňousci pojednávají o humorných příbězích ze života hmyzu a podle mne je ideálním pořadem pro předškolní děti. Svým zpracováním podává dětem v lákavé formě zajímavé informace a podporuje jejich hravost.

Pokémon je japonský animovaný seriál s hlavními postavami Ashe, Misty, Broka a pokémona Pikachu. Pokémoni jsou jakési kapesní příšerky, které Ash a jeho přátelé i nepřátelé sbírají, aby s nimi mohli bojovat a od prohrávajícího posléze získali jeho Pokémona. Seriál je plný násilí a nevhodných vzorů chování.

Některá děvčata ještě jmenovala hrané pohádky jako *Šíleně smutná princezna* (14

%), *Popelka* (6 %), *Princezna ze mlejna* (6 %) a dále například *Jak se budí princezny*.

Děti však nesledují pouze pohádky. Je zarážející, jaké další pořady mají rády. Jednalo se totiž o pořady určené dospělému publiku typu *Simpsonovi* (36 %), *Ordinace v Růžové zahradě* (33 %), *Kobra 11* (31 %) a *Faktor strachu* (28 %).

ANALÝZA NEJPOČETNĚJŠÍCH POŘADŮ:

Simpsonovi jsou americký seriál, kde figuruje hlavního postava Homera Simpsona a jeho rodiny. Seriál si často dělá legraci ze známých lidí, ukazuje lidskou hloupost, občas podává i morální ponaučení, ale také je plný sprostých výrazů a násilí.

Adam (6 let): „*No, a to bylo dobrý. Toho dědečka přejelo auto a vystříknul mozek a odletěly brejle.*“

Já: „*A z toho ti nebylo špatně?*“

Adam: „*Nééé.*“

Tereza (6 let): „*Teto, já ti něco povim. Z něho vystříkl fialovej mozek a vypouličly se mu oči a on potom vstal a chtěl ho najít, toho, kdo mu to udělal. Tak se sroloval zpátky.*“

Faktor strachu je soutěžní reality show, kde soutěžící vyhrají obnos peněz, pokud splní nejrůznější úkoly (pohyb mezi škorpiony, jedení různého hmyzu, plavání se závažím). Tento pořad může v dětech vyvolat strach a úzkost a nebezpečně zvýšit adrenalin.

Matěj, 6 let: „*Jooo, to bylo fakt hustý, jak tam pili tu kraví krev. A nebo jak se píchali těma špejlema.*“

Ordinace v Růžové zahradě patří k seriálům, které vysílá TV Nova. Odehrává se v nemocničním prostředí a děti může ohrožovat svým násilným obsahem, obrazy krve a vnitřností, zraněných lidí a v neposlední řadě sexuálními scénami.

Já: „*Terezko, co se ti líbí na Ordinaci v Růžové zahradě?*“

Tereza, 6 let: „*Protože to tam krvácí.*“

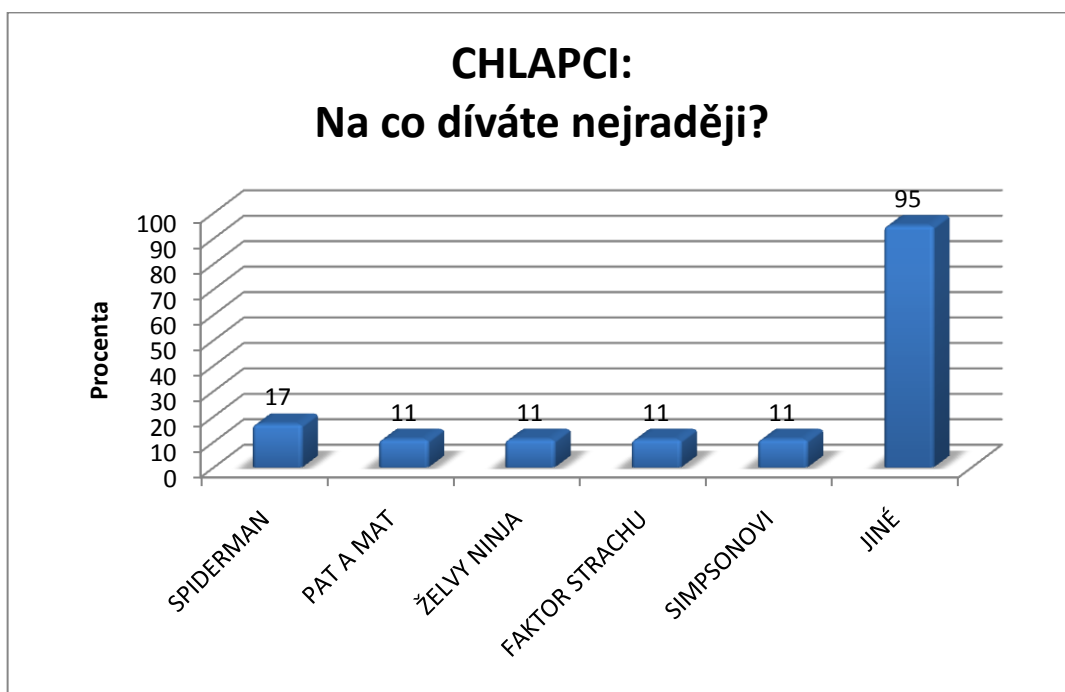
Já: „*A tobě nevadí krev?*“

Tereza: „*Ne, mně to nevadí, já se na to můžu dívat.*“

Značná část dětí dodala, že se na pohádky dívají na speciálních televizních programech: Jetix, Minimax, Supermini a Jim-Jam.

OTÁZKA č. 12: Na co se nejraději díváš a co se ti na tom líbí?

Graf č. 13: Chlapci: Na co se díváte nejraději?

Zdroj: vlastní výzkum

Celkově 17 % chlapců se dívá nejraději na *Spidermana* a 11 % chlapců potom na *Pata a Mata*, *Želvy Ninja*, *Faktor Strachu* a *Simpsonovi*. Do kategorie „JINÉ“ se řadí všechny ostatní nejoblíbenější pořady, které dostaly po jednom hlase. Kupříkladu se jedná o *Harryho Pottera*, *Ironmanna*, *Comeback*, *Šmouly*, *Gumídky*, *Pokémona*, *Krtečka* nebo *Simpsonovi*.

Ukázky chlapeckých odpovědí:

Adam, 6 let: „Mám nejradši *Simpsonovi*, protože tam je krev a to je fakt hustý.“

Matyáš, 5 let: „Já se nejradši dívám na *Ironmana*, protože má různé zbraně a zabíjí lidi.“

Ondra, 4 roky: „*Harry Potter*, protože umí kouzlit.“

Kuba, 6 let: „Ozzák, protože je dobrej, dost se směju u Opičin Skopičin, pak Pokémon, Jack Sparrow a Faktor strachu, že tam chytaj elektrický úhoře a že se potápěli do žížal.“

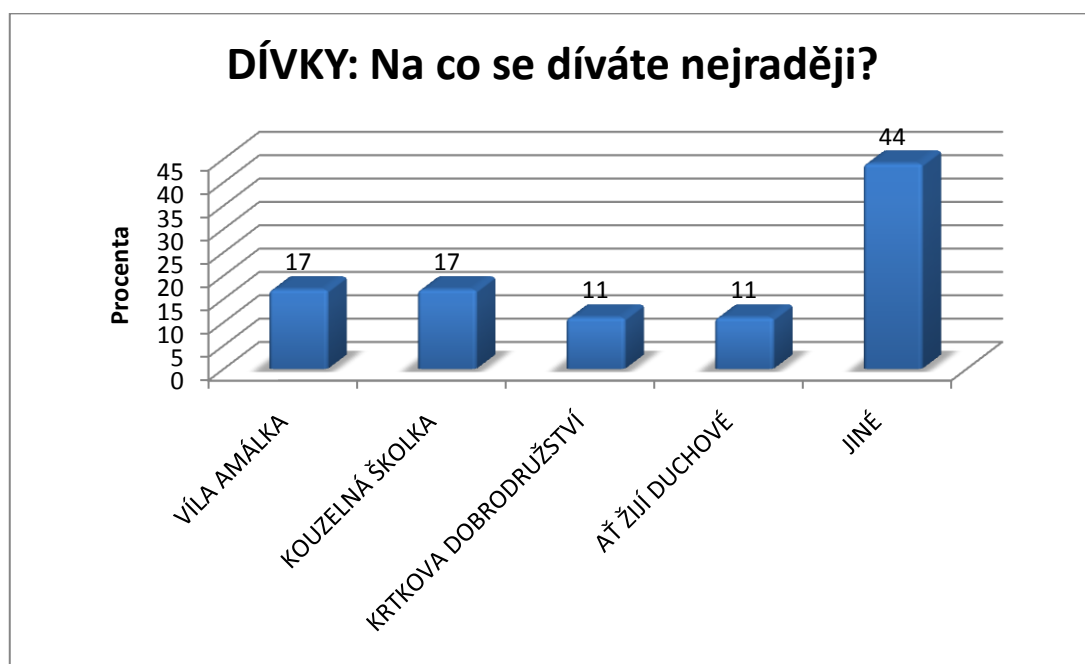
Šimon, 6 let: „Gumídci, protože s skáčou. A Želvy Ninja, protože tam bojujou a je tam krev.“

Kuba, 6 let: „Batmana a Spidermana. Libí se mi, že zachraňujou.“

Michal, 6 let: „Já se nejradši dívám na Spidermana a Supermana, protože všechno umí.“

David, 5 let: „Já mám moc rád pohádky o cirkusech a autobusech, Šmoulové a Pat a Mat, protože se jim tam vždycky něco zboří.“

Graf č. 14: Dívky: Na co se díváte nejraději?

Zdroj: vlastní výzkum

Děvčata na rozdíl od akčních hrdinů uchvacují krásné víly a roztomilé postavičky. Celkem 17 % dívek nejraději sleduje *Vílu Amálku* a znovu 17 % potom *Kouzelnou školu*, kde jsou nejvíce fascinovány loutkou Františka a vtipného moderátora Michala Nesvadby. Dohromady 11 % děvčat uvedlo *Krtkova dobrodružství* a dalších 11 % film *Ať žijí duchové*, kde si děvčata oblíbila postavu *Leontýnky*. Do kategorie „JINÉ“ spadají

stejně jako v předchozím grafu pořady jmenované jen jednou. U děvčat jsou to *Rattatouile*, *Šíleně smutná princezna*, *Zlatovláska*, *Moudrá Sofie*, *Simpsonovi*, *Princezna ze mlejna* a další.

Ukázky dívčích odpovědí:

Valentýna, 6 let: „*Mně se úplně nejvíc líbí Michal a František z Kouzelný školky, protože jsou moc srandovní.*“

Bára, 6 let: „*Asi nejvíc Rattatouile. Přejde mi to legrační.*“

Tereza, 6 let: „*Já mám ráda Šíleně smutnou princeznu a Zlatovlásku, protože jsou krásný.*“

Laura, 4 roky: „*Leontýnka, protože má krásný šaty.*“

Laura, 5 let: „*Krtek, protože je takovej roztomilej.*“

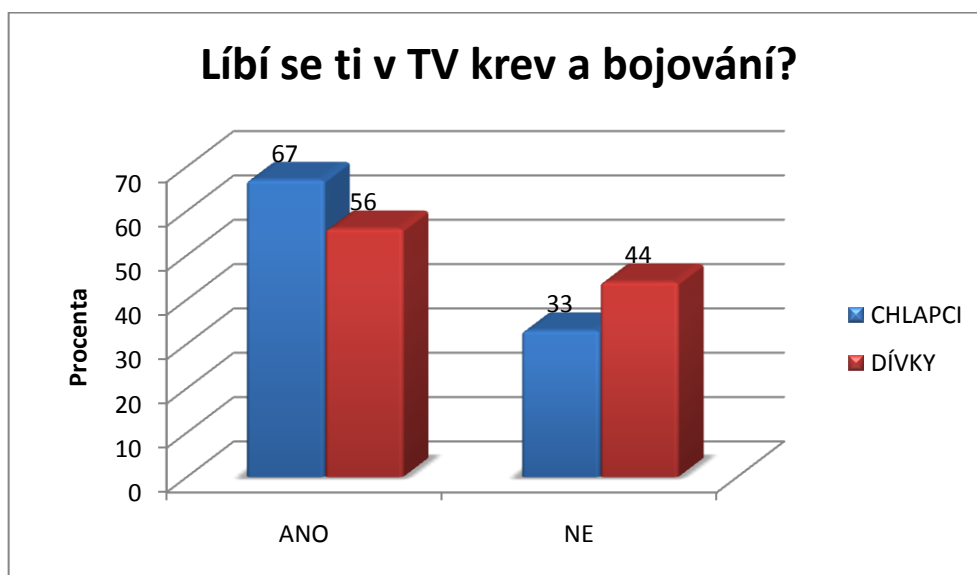
Míša, 6 let: „*Simpsonovi, protože tam je Bart.*“

Katka, 5 let: „*Vila Amálka, protože je strašně moc krásná a má dlouhý vlasy.*“

Kristýnka, 6 let: „*Srubber Dubber, protože je to zajímavý a je to o žralokovi.*“

OTÁZKA č. 13: Když v televizi vidíš krev nebo jak proti sobě někdo bojuje, líbí se ti to?

Graf č. 15: Líbí se ti v TV krev a bojování?

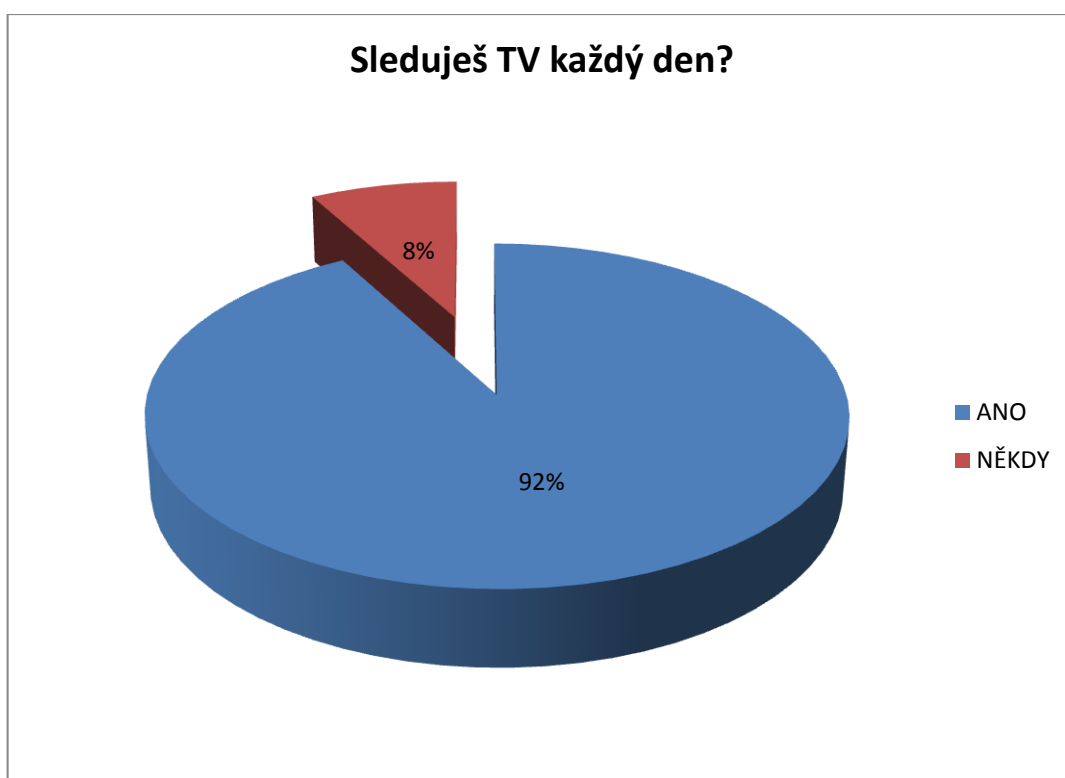
Zdroj: vlastní výzkum

Násilí v televizi přitahuje dívky téměř stejně jako chlapce. Z výzkumu, který jsem prováděla, vyšlo najevo, že nadpoloviční většině dívek připadá krev a násilí rovněž zajímavé a akčnost pořadu je pro ně jedním z rozhodujících kritérií při výběru pořadu.

HYPOTÉZA č. 2: Čím více času dítě tráví u pořadů s násilným obsahem, tím agresivněji se bude chovat.

OTÁZKA č. 14: Díváš se na televizi KAŽDÝ den?

Graf č. 16: Sleduješ TV každý den?

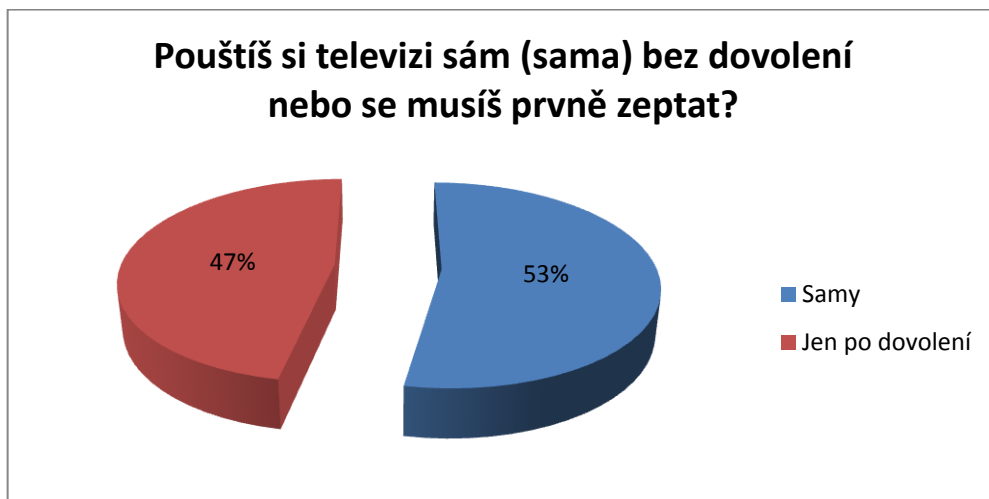

Zdroj: vlastní výzkum

ANO odpovědělo 92 % dětí, jen 8 % prý sledují televizi „NĚKDY“.

OTÁZKA č. 15 : Pouštíš si televizi sám/a bez dovolení nebo se musíš prvně zeptat?

Graf č. 17: Pouštíš si televizi sám (sama) bez dovolení nebo se musíš prvně zeptat?

Zdroj: vlastní výzkum

53 % dětí tvrdí, že pokud se chtějí dívat na televizi, mohou si ji zapnout samy bez dovolení. 47 % dětí uvedlo, že se teprve musí dovolit rodičů o souhlas.

OTÁZKA č. 16: Kdy se díváš na televizi?

Graf č. 18: Kdy se díváš na televizi?

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku odpovídaly děti různě. 58 % dětí sleduje televizi po příchodu do školky, 17 % večer, 11 % ráno. Pětiletá dívka uvedla, že se dívá na televizi vždy, když se nudí. Šestiletá dívka se podle vlastních slov může dívat na televizi, kdykoliv chce.

Pokud se děti opravdu dívají na televizi, když přijdou ze školky, ČT 1 jim nabízí od 15:00 *Planetu YÓ* (více o tomto pořadu v teoretické části práce), v jejímž vysílacím čase děti uvidí animovaný seriál *Ovečka Shaun* (zvídává ovečka, která vnáší svou snahou konat dobré věci morální poučení do příběhu), *Tom, nejlepší přítel* (animovaný seriál o veleještěrovi Tomovi a jeho dobrodružstvích, v nichž děti navštíví různé kouty světa dozví se i o jiných tradicích a kulturách) a *Jmenuji se...* (cyklus o dětech jiných národností, zaměřený na rozvíjení, chápání a respektování lidské odlišnosti).

Pokud by děti sledovaly stanici Nova, nečekala by je žádná pohádka, nýbrž *Kobra II* (německá akční seriál o dálniční policii, plný násilí, vražd a agresivity), *Krok za krokem* (americký televizní seriál o velké rodině, v němž se často řeší problémy mezilidských vztahů) a *Beze stopy* (americký krimiseriál, zabývající se vraždami).

Televize Prima v čase kolem 15:00 nabízí *Přátelé* (americký sitcom o vztazích a lásce), *Médium* (nový americký krimiseriál) či *Columbo* (americký detektivní seriál).

Ve stručnosti se zmíním o nabídce televize Barrandov, která v tomto čase vysílá *Moonlighting* (americký detektivní seriál) a *Sandra a Lukas* (německý romantický seriál o lásce a intrikách).

V podvečerních hodinách ČT 1 a televize Barrandov vysílají 2 pořady určené přímo dětem: *Večerníček* a *Animáček*. Vysílací čas po 20. hodině je věnován povětšinou seriálům pro dospělé, soutěžím či dokumentům.

Doplňuji, že tento televizní program je aktuální k 14. březnu 2011 (*TV magazín*, 14. 3. 2011, s. 22-23).

HYPOTÉZA č. 3: Chlapci nejčastěji napodobují maskulinní televizní postavy – akční hrdiny, dívky dávají přednost jemnější tématice – princezny.

OTÁZKA č. 17: Máš nějakou oblíbenou televizní postavičku, na kterou si hraješ?

Jak si na ní hraješ?

CHLAPCI:

Co se týče rolových her u chlapců, největší vliv na ně má *Spiderman*, uvedený u 50 % chlapců. Druhé místo patří *Batmanovi* se 17 %. Krom těchto dvou hrdinů už se u chlapců jiná postava neopakovala. Po jedné odpovědi se dočkal například *Indiana Jones*, *Princ z Persie*, *Pat a Mat*, *Skippy*, *Gumídci a dinosauři*.

Když jsem se zeptala chlapců, jak se hraje na Spidermana, většina z nich nedokázala odpovědět. Nejčastěji zaznívalo: „*No, normálně.*“ či „*To mám takovej přístroj a na něj, když zmáčknu, tak vystřelí pavučiny.*“ Chlapec, hrající si na Skippyho, prý skáče. Stejně tak i chlapec, jehož oblíbenou televizní postavičkou je Gumídek. Video, kde si chlapec hraje na Gumídka Píďu, je v DVD příloze této práce. Na Indiana Jonese, Prince z Persie a Batmana se prý hraje tak, že se bojuje.

DĚVČATA:

Děvčata se nejvíce vzhlížejí v nádherných princeznách a vílách. 17 % dívek odpovědělo, že si hraje na princeznu, 11 % dívek zase na *vílu Amálku*. Poté následovaly už jen postavičky, z nichž ani jedna z nich nebyla jmenována více než jednou. Jednalo se například o *Hannah Montanu*, *Šmoulu Lenocha*, *Barta Simpsona*, *Moudrou Sofii*, *Rattatouile* nebo *Leontýnku*.

Dívky se ve svých hrách na princeznu a víly často převlékají a zdobí. Pětiletá Žofie, která uvedla *Hannah Montanu*, si prý bere do ruky věc připomínající mikrofon a zpívá. Šestiletá Tereza se prý po vzoru *Barta Simpsona* snaží jezdit na skateboardu. Ostatní dívky nedokázaly odpovědět.

Ema, 5 let: „*Šmoula Lenoch, protože pořád spí. Na něj si hraju, protože mně se taky nikdy nechce vstávat a mamka mě nemůže vzbudit.*“

5.7 Pozorování – ověřování hypotéz H1, H2 a H3

Cílem mého pozorování bylo sledovat, napodobují-li děti chování televizních postav. Zaměřila jsem se zejména na chování při hře a na agresivní a prosociální

chování. Zajímalo mě, jestli děti používají některé fráze z televizních pořadů a předvádějí scénky, které zhlédly.

MŠ Nerudova:

V mateřské škole s prvky waldorfské alternativní pedagogiky jsem metodu pozorování praktikovala od října do února roku 2011. V třídě Broučků této mateřské školy jsem byla na praxi, tudíž pozorování zde probíhalo průběžně po dobu 5 měsíců. Děti jsem za tu dobu stihla dobře poznat a všímala si jejich hry a chování. Ze začátku jsem sledovala všechny děti, ale v lednu jsem se již zaměřila primárně na ty, jež mi poskytly rozhovor.

Jelikož už jsem z rozhovorů s dětmi věděla, na co se které dítě v televizi dívá, sledovala jsem děti při hře a všímala si toho, zaznamenám-li u dítěte prvky agresivního chování, které by mohly plynout ze sledování jeho televizních pořadů. Svou pozornost jsem nejčastěji zaměřovala na chlapce, jejichž oblíbeným hrdinou byl akční *Spiderman*. Hra na Spidermana je hrou častou, v jejímž rámci chlapci běhají po třídě a střílí po sobě imaginární pavučiny. Občas některý z nich vykřikne větu typu „*A seš mrtvej!*“. Podobně tomu bylo i při hře na *Ironmana*, jehož napodobování probíhá podobně jako u předešlého hrdiny, jen pavučiny jsou nahrazeny jinými obrannými vymoženostmi. Pětiletý Matyáš si přeje Ironmanský oblek a podle jeho slov by si v dospělosti přál být Ironmanem, protože se mu líbí, jak zabíjí. Vypozorovala jsem, že děti, sledující pořady agresivního charakteru (Tom a Jerry, Simpsonovi, Indiana Jones atd.) většinou tráví u televize více času a skutečně se chovají agresivněji než děti, které o takový obsah nemají zájem. Častěji nedodržují pravidla při řízených hrách, konflikty řeší fyzickým násilím a objevují se i nevhodné výrazy. Nelze však tvrdit, že všechny tyto projevy vznikají v důsledku sledování nevhodných pořadů. Faktorů, vedoucím k agresivnímu chování, je celá řada – frustrace, nezájem ze strany rodičů a spolužáků apod.

U dětí jsem několikrát zaslechla výroky z různých seriálů a filmů. V lednu byla u chlapců oblíbená animovaná *Země Dinosaurů* a že při hrách na dinosaury se stávalo, že zničehonic společně zvolali: „*Vyhodit hoooo...do vzduchu!*“, což je prý výrok z filmu.

Co se týče napodobování prosociálního chování v důsledku sledování prosociálního pořadu, nebyl tento jev příliš častý. Zaznamenala jsem jej jen u pětileté Sárky, která si ve

své hře představuje, že je *víla Perla*, zachraňuje lidi a je na všechny hodná. Její hra probíhá tak, že se obleče do nejrůznějších šátků a chodí mezi dětmi, které si hrají, a hladí je. Říká, že proto, aby byly všechny zdravé.

U děvčat mě pozorování dovedlo k závěru, že jejich hra ani chování není ovlivněna akčními hrdiny a hrdinkami. Nejčastěji u nich probíhala hra na princezny, baletky a tanečnice. V rámci těchto her se děvčata přeměnila ve vznešené dámy, oblečené do nejrůznějších vlajících šátků a barevných klobouků. Toto zjištění se může zdát překvapující vzhledem k tomu, že celkem 56 % dívek mi odpovědělo kladně na otázku, jestli se jim líbí krev a bojování v televizi. Šestiletá Tereza, která má ráda Simpsonovi, Faktor strachu a Ordinaci v Růžové zahradě se často zapojuje do klučičích her na bojování. Avšak tyto hry jsou vyvážené hrami na princezny a tanečnice, jež má také v oblibě.

Za zmínku ještě stojí, že děti se podle svého oblíbeného hrdiny i oblékají. Rodiče odívají své dítě do triček se Spidermanem, Batmanem, Ironmanem, Barbie, princeznami Krtečka, Patem a Matem apod. To vše není omezeno jen na trička, ale čím dál více přibývají i kalhoty, ponožky, bačkory a batohy.

MŠ Větrná

U dětí v této mateřské škole jsem trávila praxi celý školní rok 2009/2010. A jelikož s těmito dětmi jsem již měla zkušenosti, rozhodla jsem se, že svůj výzkum zrealizuji v té samé třídě. Děti se sice částečně proměnily, předškoláci odešli do školy a přibyly děti mladší, ale i tak jsem měla značnou výhodu.

Třída těchto dětí je třídou problematickou. Už v době mé praxe zde nepanovala příjemná atmosféra, učitelky nepoužívaly efektivní komunikaci k dětem a měly spory i mezi sebou, což nijak neprospívalo už tak dusné atmosféře. Děti v této třídě se chovají agresivněji, než je obvyklé, a nemají vhodné vzory pro osvojování si základních morálních norem a hodnot.

V této mateřské škole jsem v roce 2011 prováděla pozorování ve třech dnech. Jeden den každý týden po dobu 3 týdnů v měsíci lednu jsem do MŠ docházela a děti sledovala.

Většina dětí byla hodně aktivních. Děti pobíhaly po třídě, byly hodně hlasité,

několikrát jsem zaslechla i vulgární výrazy. To vše souvisí i s televizními pořady, které některé děti v této třídě sledují (Spiderman, Želvy Ninja, Simpsonovi, Faktor Strachu). Vždyť 100% děvčat a 89 % chlapců z této třídy odpovědělo, že rády sledují pořady, kde je krev a násilí.

Za třídní pozorování jsem se stala svědkem několika bojů o hračky, postrkováním, hry na Želvy Ninja a hry na souboj mezi Spidermanem, Ironmanem a Batmanem, v němž se utkaly 2 chlapci, kteří uvedli tyto superhrdiny jako své oblíbené, a 1 chlapec, který jmenoval Skippyho. Šestiletý Šimon je zcela jasně imponován Gumídky. Poslední den pozorování jsem si všimla, že si přes záda přehazuje kus látky, na hlavu si nasazuje korunu a skáče snožmo po celé třídě. Když jsem se ho zeptala, co dělá, nevěřičně nad mou neznalostí zakroutil hlavou a odvětil: „*Já jsem přeci Gumídek!*“

MŠ Kal:

I v této mateřské škole jsem pozorování jako v MŠ Větrná zrealizovala ve 3 dnech stejným způsobem. Tato vesnická MŠ je typická svojí rodinnou atmosférou, které zde napomáhají přátelské vztahy rodičů s učitelkami, rodičů navzájem a v neposlední řadě výborné vztahy učitelek mezi sebou. To se odráží i u záporných odpovědí dětí na otázku, zdali se jim líbí pořady plné krve a bojování.

Přesto jsem zaregistrovala používání vulgárních slov a napodobování bojů podle animovaného seriálu Transformers (bojující tanky), přičemž dva chlapci používali dřevěných kostek k útoku na druhého kamaráda. Děvčata si zde často hrála s panenkami, v kuchyňce a na víly.

6. Srovnání odpovědí rodičů a odpovědí dětí:

OTÁZKA: Pokud se chce dítě dívat na televizi, může se ji zapnout samo bez dovolení? / Pouštíš si televizi sám (sama) bez dovolení nebo se musíš prvně zeptat?

Ačkoliv 73 % rodičů do dotazníku napsalo, že jejich dítě se musí nejprve zeptat, chce-li si zapnout televizi, 55 % dětí odpovědělo, že si televizi mohou zapnout samy bez dovolení. Není samozřejmě jisté, na čí straně je pravda. Zde se dá hovořit o tzv. sociální desirabilitě, což je jakési nutkání chovat se tak, jak si to přeje společnost. Rodič se bojí přiznat pravdu, protože ví, že by mohl být společností odsouzen, protože nejedná tak, jak je od něj očekáváno.

OTÁZKA: Na jaké pořady necháváte Vaše dítě dívat? / Na co všechno se v televizi díváš?

Ukázalo se, že rodiče mají své děti zidealizované. Obě skupiny (rodiče i děti) se sice ve 100 % shodly na dětských televizních pořadech, ale razantní rozdíl v odpovědích se týká toho, zda děti sledují televizní seriály a filmy pro dospělé. Děti v 92% tvrdí, že tyto pořady sledují (dokonce v rozhovoru každé dítě vyjmenovalo minimálně jeden pořad z této skupiny). Ale pouhých 12 % rodičů se přiznává, že by dítě nechávalo takové pořady sledovat. Jde však o to, jestli rodiče své děti na pořady tohoto typu nechávají dívat, nebo jestli si je děti pouští samy bez dovolení. V ostatních kategoriích jsou odpovědi víceméně podobné.

OTÁZKA: Jaké pořady má Vaše dítě nejraději? Vypište prosím. / Na co se nejraději díváš?

Za nejoblíbenější pořady považují rodiče i děti animované pohádky (100 %). Ačkoliv rodiče chlapců jmenovali pohádky jako *Bořek Stavitel*, *Pokémon* nebo *Pepek Námořník* a u dívek *Prasátko Pepina*, *Ovečka Shaun* a *Jája a Pája*, děti se o těchto pořadech většinou ani nezminily. Chlapci považují za své oblíbené pořady v 17 % *Spidermana* a v 11% potom *Pata a Mata*, *Želvy Ninja*, *Faktor Strachu*, *Simpsonovi* a jiné. U dívek rozdíl odpovědí nebyl tak razantní, jelikož v 17% uvedly *Vílu Amálku*

a *Kouzelnou školku*, v 11 % *Krtkova dobrodružství* a *Ať žijí duchové*.

OTÁZKA č. 4: Jací jsou oblíbení hrdinové Vašeho dítěte? / Máš nějakou oblíbenou televizní postavičku, na kterou si hraješ? Jak si na ní hraješ?

Zde rodiče chlapců odpovídají, že oblíbení hrdinové jejich dětí jsou *Šmoulové*, *Scooby Doo*, *Král Dinosaurů*, *Ash* (Pokémon) a *Spiderman*. Chlapci považují za svého oblíbence rovněž akčního hrdinu, *Spidermana* a *Batmana*.

Rodiče děvčat uvádějí například *Vílu Amálku* a *Leontýnku*, v čemž se shodují s odpověďmi dívek.

7. Shrnutí

HYPOTÉZA č. 1: Podle agresivního, nebo prosociálního obsahu pořadů se u dětí buď zvyšuje agresivní, nebo prosociální chování.

Hypotéza byla ověřována dotazníkovými otázkami 1-5, v rozhovorech s dětmi otázkami 11, 12, 13 a pozorováním. Tato hypotéza se vyvrací, či potvrzuje velice těžko kvůli odlišným odpovědím rodičů a dětí na otázku, jaké pořady v televizi sledují. Rodiče víceméně tvrdí, že jejich dítě nesleduje pořady pro dospělé, děti mluví jinak. Po porovnání odpovědí rodičů a dětí můžeme všeobecně konstatovat, že většina rodičů inklinuje k nahlížení na své dítě jako na idealizovaného konzumenta pouze dětských pořadů a pohádek. I když i o těch si 45 % rodičů myslím, že nejsou pro děti zcela vhodné.

U pozorování jsem si všimla, že děti, které mezi své nejoblíbenější pořady zařadily *Faktor Strachu*, *Simpsonovi* či *Želvy Ninja* se navenek projevují agresivněji než děti, jenž uvedly *Bořka Stavitele* či u děvčat *Vilu Amálku*. Mezi oblíbenou zábavu těchto dětí patří zejména hry, v nichž jen jeden je vítěz a ten si většinou k výhře dopomůže silou a nápady k poražení nepřítele, s nimiž se seznámil v některém z násilných pořadů.

48 % rodičů potvrdilo změny v chování u jejich dítěte po zhlédnutí pořadu s násilným obsahem. Jako nejčastější změny v chování uváděli zvýšenou agresivitu, vulgární výrazy a napodobování jednání filmových postav.

HYPOTÉZA č. 2: Čím více času dítě tráví u pořadů s násilným obsahem, tím agresivněji se bude chovat.

Abych se dozvěděla, je-li tato hypotéza pravdivá, použila jsem v dotazníku pro rodiče otázky č. 6 a 7, v rozhovoru s dětmi otázky 14, 15 a 16. Předškolní dítě zpravidla není schopno odpovědět na otázku, kolik hodin denně se dívá na televizi. Proto jsem se na tuto otázku tázala jen rodičů v dotazníku a v rozhovoru jsem se děti potom ptala, jestli sledují televizi každý den a kdy ji sledují (ráno, odpoledne, večer). Samozřejmě s touto hypotézou souvisí i otázky, týkající se pořadů, které děti sledují.

Rodiče v 52 % tvrdí, že jejich dítě sleduje televizi 1-2 hodiny denně a že chtějí-li si

televizi zapnout, musí se nejprve dotázat. Děti však uvádějí mnohem pestřejší údaje. V 92 % děti uvádí, že televizi sledují každý den a 58 % z nich se většinou tomuto koníčku věnuje odpoledne, kdy přijdou z mateřské školy. Celých 53 % dětí navíc dodává, že televizi si mohou zapnout samy a rodiče nemusí žádat o svolení. Pokud odpoledne sledují po Kouzelné školce ještě další pořady, z nich nejčastěji jsou vysílány kriminální filmy. Samozřejmě na kabelových televizích je další nabídka, děti mají na výběr z několika stovek programů. A pokud jim rodiče nedělají u televize společníka, který by děti chránil před násilnými obsahy, děti za odpoledne načerpají z nejrůznějších pořadů několik obrazů násilí.

V rámci pozorování dětí, které patří k nadprůměrným divákům a sledují převážně násilné pořady, se potvrdilo, že tyto děti se skutečně chovají agresivněji než děti, které k nim nepatří.

HYPOTÉZA č. 3: Chlapci nejčastěji napodobují maskulinní televizní postavy – nejčastěji akční hrdiny, dívky dávají přednost jemnější tematice – princezny.

Tuto hypotézu jsem si ověřovala v dotazníku otázkami č. 8, 9, 10, v rozhovoru s dětmi otázkou č. 17 a pozorováním v mateřských školách.

Co se týče televizních postav, do kterých se dítě vžívá či ji napodobuje, jsou patrné rozdíly u chlapců a dívek a v neposlední řadě u odpovědí rodičů a dětí, jež jsou uvedeny výše. Zatímco chlapci zmiňují *Spidermana*, *Scooby Doo* či *Krále dinosaurů*, dívky mi vypráví o *Vile Amálce*, *Leontýnce* a princeznách. Pouze 17 % chlapců a 11 % dívek odpovědělo, že si na nikoho a nic z televize nehrají. Stejný názor mělo 12 % rodičů, kteří uvedli, že jejich dítě žádnou televizní postavu nikdy nenapodobuje. 18 % rodičů uvedlo možnost „téměř nikdy“. A pokud napodobuje, je to v 88 % postava, ztělesňující dobro.

U pozorování se mi výsledky rozhovorů s dětmi potvrdily. Dívky si skutečně nacházejí zálibu ve hrách na princezny a víly. Ze všech tří mateřských škol jsem vypožadovala jen jednu dívku, která měla zálibu spíše v chlapeckých hrách se zbraněmi. Ale i přesto se potom ráda vracela k hrám dívčím, kdy si na hlavu dávala papírovou korunu a zahalovala se do šátků.

U dětí se s postupem věku a s přibýváním stále nových pohádek a filmů mění

preferenci oblíbených postav, které napodobují a na které si hrají. Šestiletý Adam, který dříve tolik miloval *Spidermana*, o něm teď říká, že „je pro mimina“ a jeho místo zastoupil *Faktor Strachu a Simpsonovi*.

8. Závěr

Vliv televize na dítě je aktuálním tématem dnešní doby. Zobrazování násilí vyvolává všeobecné znepokojení a vzrušené spory. Publikací, zabývajících se tímto fenoménem, lze najít celou řadu. Ve své práci jsem se proto zaměřila na užší problematiku tohoto jevu, jež není v literatuře příliš probírána, a to na problematiku předškolních dětí a dětských televizních pořadů. Podle mého názoru by si zasloužila daleko více pozornosti. Vždyť předškolní děti patří k nejohroženější skupině televizních diváků.

Je však třeba dodat, že výsledky toho výzkumu je nutno brát s rezervou už kvůli nereprezentativnosti výzkumného vzorku. Z 33 dotazníků a 36 rozhovorů nelze vyvozovat žádné obecnější závěry. Výzkum také mohl ovlivnit fakt, že jsem dopředu znala hypotézy.

V samotném průběhu výzkumu se neobjevily žádné větší potíže, které by jej zkomplikovaly. I prvotní neochota rodičů k osobnímu rozhovoru byla zdárně vyřešena nahrazením rozhovoru dotazníkem. Děti s rozhovory většinou žádné problémy neměly, a tak byla získána řada cenných informací. Napadala mne řada dalších možností, kterými by se tato problematika dala šíře zkoumat. Avšak kvůli rozsahu práce od těchto možností muselo být odstoupeno.

Výzkum se primárně snažil zjistit, zda jsou děti dětskými pořady nějakým způsobem ovlivněny. Ukázalo se, že jistá míra ovlivnění skutečně existuje, zejména v napodobování násilí a používání určitých výrazů z jejich oblíbených pořadů. Napodobování prosociálního chování jsem zaznamenala jen v jednom případě.

Empirické šetření přineslo zajímavé výsledky, co se týče porovnávání odpovědí rodičů a dětí. Mým původním záměrem bylo porovnávat dotazník jednoho rodiče s rozhovorem jeho dítěte. Avšak rodiče mi dali najevo, že si toto porovnání nepřejí, proto jsem porovnávala odpovědi alespoň obecně. Po tomto porovnání jsem usoudila, že rodiče vidí své dítě jako zidealizovaného konzumenta přednostně dětských televizních seriálů a pohádek a nepřipouští si, že by jejich dítě našlo v zalíbení v násilí a smrti. Děti mi naprosto upřímně a nadšeně vyprávěly, co v televizi viděly, kdy se na televizi dívaly, co je tam zaujalo a kdo je jejich nejoblíbenějším hrdinou.

Stejně tak jako názor dětí mne zajímal názor rodičů, i když odpovědi se vždy

neshodovaly. Nadpoloviční většina rodičů tvrdí, že jejich dítě sleduje televizi 1-2 hodiny denně a téměř tři čtvrtiny rodičů nedovolí svým dětem zapnout televizor bez jejich svolení, ačkoliv 53 % všech dětských respondentů uvádí pravý opak.

Tvorba kvalitních pořadů pro děti není lehkým úkolem. To se také stává možným důvodem pro to, že jich je poskrovnu. Mezi takové bych zařadila *Kouzelnou školku*, *Sezame, otevři se* a *Večerníček*. Tyto pořady děti seznamují s morálními hodnotami, poskytují dítěti hravou formou nové informace a sledování těchto pořadů se může stát pro děti kvalitně stráveným časem. K takovým pořadům existují také samozřejmě jejich protipóly. Pořady plné agrese, násilí a nadvlády, což může být pro předškolní dítě nebezpečné. Dítě předškolní věku je otevřené všemu novému, je aktivní, zvědavé a nesmírnou roli v tomto věku hraje sociální učení. Aby rodiče předešli možnému negativnímu působení pořadů, v nichž se odrážejí špatné vzorce chování, měli by dbát na to, aby jejich děti:

- sledovaly v televizi jen kvalitní dětské pořady,
- trávily u televize jen odměřený čas
- měly ve sledování televize správný vzor od rodičů
- měly možnost s nimi o sledovaném pořadu diskutovat – rodiče by však neměli pořad hanit, ale mluvit o svých pocitech a k témuž vést i děti („To se mi tedy opravdu nelíbilo, že takhle praštil kamaráda.“).

V neposlední řadě bych doporučila učitelkám mateřských škol, aby v dětech rozvíjely mediální gramotnost. Ta by mohla být ohledně televize prováděna například formou diskuse o pořadech, které děti zaujaly, nebo nezaujaly. Každé dítě by dostalo prostor pro svůj vlastní názor. Bylo by dobré, kdyby učitelka o důležitosti mediální výchovy informovala i rodiče. Měla by zdůraznit, jaký pozitivní vliv má, když rodiče s dětmi o právě sledovaném pořadu diskutují.

9. Seznam použité literatury

- BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. 1. vyd. Praha: SLON, 1995. 200 s.
- CARTER, C. ; WEAVER, C.K. *Violence and the Media*. 1. ed. Buckingham and Philadelphia : Open University Press, 2003. 224 s. ISBN 978-0335205066
- ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 188 s.
- HANÁK, Zbyněk. *Děti a jejich televizní hrdinové*. Brno, 2008. 164 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita
- JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 208 s. ISBN 80-7178-697-7
- KOLÁŘ, P. *Nabídka a sledovanost masmédií u dětí a mládeže. MŠMT: 1997, 38 s.*
- KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0852-3
- KŠAJTOVÁ, M. *Velký příběh večerníčku*, 1.vyd. Praha:Albatros, 2005, 96 s.
- KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995, 308 s.
- MAJCHRÁK, J. *Prvé dotyky s filmom a televíziou*. Bratislava: Slovenský filmový ústav, 1985. 128 s.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-714-0
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 232 s. ISBN 80-7178-799-X
- MILLAROVÁ, S. *Psychologie hry*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1978. 353 s.
- MUSIL, J. *Elektronická média v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Votobia, 2003. 261 s.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. 1.vyd. Praha: Academia, 1998, 591 s.
- ONDŘÁČEK, P. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo..* 1. vyd. Praha: ISV, 2003, 176 s.
- PAVLIČÍKOVÁ, H., ŠEBEŠ, M., SIMŮNEK, M. eds. *Mediální pedagogika: média a komunikace v teorii a učitelské praxi*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2009, 134 s.

- PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. 5. vyd. Praha: Portál, 2007. 144 s.
- RIESMAN, D. *Dav: studie o změnách amerického charakteru*. 1. vyd. Praha : Mladá Fronta, 1968. 365 s.
- ROGGE, J.-U. *Dětské strachy a úzkosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 216 s.
- ŘÍČAN P., PITHARTOVÁ D. : *Krotíme obrazovku. Jak vést děti k rozumnému užívání médií*. 1. vyd. Praha: Portál 1995, 64 s. ISBN 80-7178-084-7
- SAK, P.: *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000, 292 s. ISBN 80-7229-042-8
- SUCHÝ, A. *Mediální zlo - Mýty a realita. Souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007, 168 s. ISBN 978-80-7254-926-9
- SVOBODOVÁ, E. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. 1.vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, 2007, 134 s. ISBN 80-86307-39-5
- ŠEĐOVÁ, Klára. *Děti a rodiče před televizí. Rodinná socializace dětského televizního diváctví*. 1. vyd. Brno: Paido, 2007. 158 s. ISBN 978-80-7315-149-2
- ŠPAŇHELOVÁ, I. *Jak usměrňovat agersivitu u dětí předškolního věku*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2005. 11 s.
- Televizní program. *TV magazín*. 12. 3. 2011, 11, s. 22-23. ISSN 1210-5120.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro začínající profese*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-7178-802-3
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0

ONLINE ZDROJE:

- HOMOLOVÁ, K. *Old.paidagogos*. 2004 [cit. 2011-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://old.paidagogos.net/7/1.html>>
- CHANDLEROVÁ P., BUERNEYOVÁ J., 1983. in *Rodiče, děti a televize*. 2011 [cit. 2011-03-13]. Rodiče, děti a televize. Dostupné z WWW: <http://cpr.apha.cz/rodice-deti-a-televize/>
- Porady A-Z*. 2011 [cit. 2011-03-13], dostupné z www: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/deti>>

Český statistický úřad. 2011 [cit. 2011-03-13]. Dostupné z WWW:
<<http://www.czso.cz>>

10. Přílohy

10.1 Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče.

Předem bych Vám chtěla poděkovat za vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí výzkumu Vliv dětských televizních pořadů na chování dětí předškolního věku. Výzkum se snaží zjistit, existuje-li spojitost mezi sledováním některých těchto pořadů a změnami v sociálním chování.

Téma „televize“ je v dnešní době tématem zajisté aktuálním a třeba prospěje nám všem, když se zamyslíme nad tím, jaký vliv dětské pořady na předškolní dítě mají.

Dovolte mi tedy, abych Vám ještě jednou poděkovala za účast na tomto výzkumu a poprosila Vás, abyste dotazník vyplnili co nejpravdivěji. Zavazuji se, že dotazník bude anonymní. Nemusíte tudíž nikde psát jméno Vaše, ani jméno Vašeho dítěte. Všechna data budou zpracována jen pro tuto práci, nikomu jinému se do rukou nedostanou.

S pozdravem

Veronika Kadlecová,

studentka 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity.

VĚK DÍTĚTE:

POHLAVÍ (zakroužkujte):

CHLAPEC

DÍVKA

BYDLIŠTĚ (zakroužkujte):

MĚSTO

VESNICE

Zakroužkujte, prosím, Vaši odpověď, případně doplňte slovy:

1. Má Vaše dítě sourozence? Pokud ano, uveďte, prosím, počet a věk.

ANO

NE

VĚK: _____

2. Kolik hodin denně tráví přibližně Vaše dítě u televize?

A. Nedívá se na televizi

B. Maximálně 1 hodinu

C. 1-2 hodiny

D. 2-3 hodiny

E. Více jak 3 hodiny

3. S kým Vaše dítě nejčastěji sleduje televizi? Možno zaškrtnout více kategorií najednou.

A. Samo

B. S rodiči

C. Sourozenci

D. S prarodiči

E. Neřádá se na televizi

4. Pokud se dítě chce dívat na televizi, zapne si ji samo?

ANO

NE

5. Sleduje televizi společně se sourozencem? Popřípadě jaké pořady?

ANO

NE

POŘADY: _____

_____

6. Na jaké pořady necháváte Vaše dítě dívat?

A. Pořady určené přímo dětem

B. Televizní seriály

C. Dokumenty

D. Televizní zprávy

E. Soutěžní pořady

F. Jiné

_____

_____

G. Dítě se nedívá na televizi

**7. Myslíte si, že pořady, které jsou určeny přímo dětem, jsou pro ně vhodné?
Popřípadě vypište důvody nevhodnosti.**

ANO

NE

DŮVODY:

---

8. Když sledujete s dětmi televizi, diskutujete s nimi o pořadu, který právě sleduje?

A. Téměř vždy

B. Často

C. Občas

D. Téměř nikdy

E. Nikdy

9. Pociťujete u dítěte nějaké změny v chování po zhlédnutí pořadu s prvky násilí? Pokud ano, jaké?

ANO

NE

ZMĚNY

V CHOVÁNÍ:

---

10. Jaké pořady má Vaše dítě nejraději? Vypište, prosím.

---

11. Jací jsou oblíbení hrdinové Vašeho dítěte? Vypište, prosím.

---

12. Vžívá se vaše dítě často do postavy hlavního hrdiny - hraje si na něj?

- A. Téměř vždy
- B. Často
- C. Občas
- D. Téměř nikdy
- E. Nikdy

13. O jaký typ postavy se nejčastěji jedná?

- A. Hlavní hrdina ztělesňující dobro
- B. Postava ztělesňující zlo
- C. Vedlejší postavy (malá role)

14. Vydrží Vaše dítě u dětských televizních pořadů, ve kterých se NEvyskytuje bojovnost, stejně tak dlouho jako u pořadů (pohádek), kde jsou prvky násilí zcela zřejmé?

ANO

NE

15. S jakým z následujících tvrzení nejspíše souhlasíte?

A. Násilí v dětských pořadech je příliš a nelze zabránit, aby dítě žádné nevidělo.

B. Násilí v dětských pořadech je příliš a abychom mu zabránili, dítěti televizi nepouštíme.

C. Jsme schopni dítěti částečně zabránit ve sledování agresivních dětských pořadů tím, že pečlivě vybíráme jen ty pořady, kde se neobjevují prvky agrese a násilí.

D. Násilí se v dětských pořadech nevyskytuje, necháváme děti proto sledovat ty pořady, které chce.

Děkuji Vám za vyplnění tohoto dotazníku.

10.2 Příloha ve formě DVD

K bakalářské práci je přiloženo DVD s vybranými rozhovory s dětmi.